

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра цивільно-правових дисциплін факультету №4**

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни «Цивільне право та процес» обов'язкових
компонент освітньої програми першого рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

**м. Харків
2023 рік**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін факультету
№ 4 *протокол від 16.08.2023 № 9.*

Відповідальна особа:

Професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор **Шишка О.Р.**

Розробники:

1. Завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, професор **Зайцев О.Л.**
2. Професор кафедри, доктор юридичних наук, професор **Сліпченко С.О.**
3. Професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор **Шишка О.Р.**
4. Доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент **Піхурець О.В.**
5. Доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент **Бортнік О.Г.**
6. Доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент **Ясечко С.В.**
7. Доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент **Погребняк О.С.**
8. Доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент **Шишка Н.В.**

Рецензенти:

1. проректор з наукової роботи Харківського університету канд. юрид. наук, професор **Сергієнко В.В.**
2. завідувач кафедри трудового та господарського права факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юрид. наук, професор **Мельник К. Ю.**

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

1.1. Рік вступу 2020 (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни					Вид контролю	
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські	Практичні заняття	Лабораторні		Самостійна робота
Семестр № 5							
Тема № 1: Цивільне право – галузь приватного права.	2,5	2				2	ЕКЗАМЕН
Тема № 2: Акти цивільного законодавство України.	3,5					3	
Тема № 3: Цивільні правовідносини.	2,5					2	
Тема № 4: Фізична особа.	5,5			2		3	
Тема № 5: Юридичні особи. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.	5			2		3	
Тема № 6: Об’єкти цивільних прав.	2					2	
Тема № 7: Правочини.	2					2	
Тема № 8: Представництво.	2					2	
Тема № 9: Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність.	2					2	
Тема № 10: Особисті немайнові права фізичної особи.	2					2	
Тема № 11: Право власності та інші речові права.	7	2		2		3	
Тема № 12: Загальні положення про право інтелектуальної власності.	2					2	
Тема № 13: Загальні положення про зобов’язання.	2					2	
Тема № 14: Загальні положення про договір.	5			2		3	
Тема №15: Окремі види договорів.	2					2	
Тема № 16:Недоговірні зобов’язання.	5			2		3	
Тема № 17: Загальні положення про спадкування.	2					2	
Тема № 18: Судова влада і правосуддя в цивільних справах. Поняття, предмет цивільного процесуального права. Принципи цивільного процесуального права.	2,6	2				2	
Тема № 19: Цивільні процесуальні правовідносини. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин.	5,7				2		

Тема № 20: Учасники судового процесу.	5,7			2		3	ЕКЗАМЕН
Тема № 21: Доказування та докази у цивільному процесі.	5			2		3	
Тема № 22: Процесуальні строки. Судові витрати. Заходи процесуального примусу.	2					2	
Тема № 23: Позов. Відкриття провадження у справі.	5			2		3	
Тема № 24: Підготовче провадження. Розгляд справи по суті.	2					2	
Тема № 25: Судові рішення. Заочний розгляд справи..	2					2	
Тема № 26: Наказне провадження Окреме провадження.	2					2	
Тема № 27: Перегляд судових рішень	2					2	
Тема № 28: Виконання судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб). Судовий контроль за виконанням судових рішень. Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні, надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів	2					2	
Всього за семестр № 5	90	6		18		66	

1.2. Рік вступу 2021 (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни					Вид контролю	
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські	Практичні заняття	Лабораторні		Самостійна робота
Семестр № 5							
Тема № 1: Цивільне право – галузь приватного права.	2	2				1	ЕКЗАМЕН
Тема № 2: Акти цивільного законодавство України.	2					1	
Тема № 3: Цивільні правовідносини.	5	2		2		2	
Тема № 4: Фізична особа.	5			2		2	
Тема № 5: Юридичні особи. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.	4			2		2	
Тема № 6: Об'єкти цивільних прав.	2					2	
Тема № 7: Правочини.	5	2		2		2	
Тема № 8: Представництво.	2					1	
Тема № 9: Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність.	1					1	
Тема № 10: Особисті немайнові права фізичної особи.	1					1	
Тема № 11: Право власності та інші речові права.	6	2		2		2	
Тема № 12: Загальні положення про право інтелектуальної власності.	2					2	
Тема № 13: Загальні положення про зобов'язання.	3	2				2	
Тема № 14: Загальні положення про договір.	5			2		2	
Тема №15: Окремі види договорів.	2					2	
Тема № 16:Недоговірні зобов'язання.	4			2		2	
Тема № 17: Загальні положення про спадкування.	3			2		1	
Тема № 18: Судова влада і правосуддя в цивільних справах. Поняття, предмет цивільного процесуального права. Принципи цивільного процесуального права.	3	2				1	
Тема № 19: Цивільні процесуальні правовідносини. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин.	4			2		2	
Тема № 20: Учасники судового процесу.	6	2		2		2	ЕК
Тема № 21: Доказування та докази у цивільному	4			2		2	

процесі.						
Тема № 22: Процесуальні строки. Судові витрати. Заходи процесуального примусу.	1					1
Тема № 23: Позов. Відкриття провадження у справі.	5	2		2		2
Тема № 24: Підготовче провадження. Розгляд справи по суті.	2					1
Тема № 25: Судові рішення. Заочний розгляд справи..	1					1
Тема № 26: Наказне провадження Окреме провадження.	2					2
Тема № 27: Перегляд судових рішень	4	2				2
Тема № 28: Виконання судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб). Судовий контроль за виконанням судових рішень. Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні, надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів	4			2		2
Всього за семестр № 5	90	18		26		46

2. Методичні вказівки до семінарських та практичних занять

ТЕМА № 3. Цивільні правовідносини.

Практичне заняття за темою: Цивільні правовідносини.

Навчальна мета заняття є: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного законодавства шляхом вирішення ситуаційних завдань, закріплення поняття про цивільні правовідносини та їх особливості, елементи, підстави виникнення, зміни та припинення.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин, їх класифікація.
2. Елементи цивільних правовідносин.
3. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.

Література:

1. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. – 332 с.
2. Цивільне право України: навчальний посібник: у 2 ч. Ч.1 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О.Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016, с. 32-49.
3. Цивільне право. Частина 1: навч. посіб. для підготовки до державного іспиту / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора та канд. юрид. наук, доц. О.Є. Кухарева. – Х.: Золота миля, 2013, с.31-48.
4. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Кн.1, с.78-86.
5. Цивільне право України (Загальна частина): Навчальний посібник / кол. авт. – К.: «Хай-Тек Прес», 2013. с. 32-60.
6. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч. 1. Загальна / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
7. Цивільне право України: підручник: в 2 т. Т. 1 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/452> (дата звернення: 20.08.2023).

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та

активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин, їх класифікація.

При опрацюванні першого питання теми необхідно засвоїти, що цивільні правовідносини - це особисті немайнові та майнові відносини, врегульовані нормами цивільного права, що виникають між автономними рівноправними суб'єктами, які наділені суб'єктивними цивільними правами та суб'єктивними цивільними обов'язками. Вони мають як загальні особливості, так і специфічні. За різними критеріями цивільні правовідносини поділяються на абсолютні та відносні; речові та зобов'язальні; особисті немайнові та майнові; регулятивні та охоронні.

2. Елементи цивільних правовідносин.

Елементами цивільних правовідносин є:

- 1) учасники або суб'єкти, тобто особи, які беруть участь у них;
- 2) об'єкти, що являють собою немайнове або майнове благо, стосовно якого виникає певний зв'язок між суб'єктами певного правовідношення;
- 3) зміст правовідносин, який складають суб'єктивні цивільні права та суб'єктивні цивільні обов'язки їх учасників.

3. Поняття та види підстав (юридичних фактів) виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Юридичний склад.

Юридичні факти – це певні життєві обставини, з настанням яких норми права пов'язують виникнення, зміну або припинення цивільних правовідносин. Юридичні факти поділяються на правоутворюючі, провозмінюючі та правоприпиняючі. За вольовою ознакою вони поділяються на юридичні дії та юридичні події.

Юридичний склад – сукупність юридичних фактів, які необхідні для виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Відповідно до того, яким чином пов'язані між собою юридичні факти у юридичному складі вони поділяються на види: склад з незалежним накопиченням елементів; склад з послідовним нагромадженням елементів; альтернативний склад

III. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні ситуаційні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття.

Ситуаційні завдання

Завдання № 1

Капітан поліції Остапенко, проходячи повз кар'єр, побачив, що в ополонці тонуть двоє дітей. Рятуючи дітей, він затратив багато зусиль і потонув. Вдова лейтенанта подала позов про відшкодування шкоди, завданої смертю чоловіка, до батьків врятованих. Заперечуючи проти позову, мати одного з врятованих вказала, що відповідати повинна адміністрація школи, в якій у цей час повинен був навчатися її син. Однак в результаті того, що вчителька за порушення дисципліни вигнала його разом із товаришем з класу, вони опинились на

розташованому поблизу школи кар'єрі, де і сталася ця трагічна пригода. Суддя відмовив у прийнятті позову на тій підставі, що відсутній правовий зв'язок між дією вчительки і смертю лейтенанта.
Дати юридичну оцінку ситуації. Встановити підставу виникнення цивільних правовідносин.

Завдання № 2

Поліцейський підрозділу ювенальної превенції Національної поліції України, виступаючи на чергових зборах батьків 10 класу, сказав, що учениця цього класу Липова веде аморальне життя, спілкується з сумнівними особами, веде співжиття за гроші як зі своїми однолітками, так і з іншими чоловіками, розпиває спиртні напої, була затримана в підвалі, де знаходився притон і неодноразово нецензурно висловлювалась на дискотеці. При цьому поліцейським були наведені конкретні приклади й надані копії рішень про притягнення Липової до адміністративної відповідальності.

Мати Липової заявила, що це наклеп, і почала вимагати, щоб поліцейський не тільки вибачився перед нею і донькою, але й відшкодував заподіяну їй та доньці моральну шкоду.

Перевіряючи наведені факти за позовом матері, суддя зробив запит матеріалів із РВВС, заведених на Липову.

Чи виникають у даному випадку цивільні правовідносини? Зробіть їх аналіз.

Завдання № 3

Кличко подав позовну заяву до суду з вимогами до Брагіна та Петренка про відшкодування завданих йому збитків. Як з'ясувалося з матеріалів справи, Кличко, Брагін і Петренко попередньо домовилися про заснування товариства з обмеженою відповідальністю, яке б спеціалізувалось на продажу продуктів бджільництва. Кличко відповідно до домовленості закупив за власні гроші 200 кг меду, квітковий пилок та інші продукти. Проте Брагін і Петренко змінили думку і відмовились від укладання засновницького договору та створення ТОВ. На вимогу Кличка про дотримання попередньої домовленості вони відповіли, що продукти бджільництва реалізуються погано і сам магазин не зможе скласти конкуренції бджолярам, котрі безпосередньо на автотрасах та за допомогою інших видів контактної торгівлі збувають свою продукцію і не сплачують податків. Вони порадили Кличку так само продавати закуплений товар.

Які виникли відносини? Чи може бути задоволений позов за нормами цивільного права? Проаналізуйте ситуацію.

Завдання № 4

Петров як любитель музики в стилі «хардрок» постійно до пізнього вечору, а інколи і вночі, включав на повну потужність музичний центр, що призводило до конфліктів із сусідами. На скарги сусідів про порушення їх права на відпочинок Петров не реагував. Звернення до дільничного офіцера поліції та проведені ним бесіди бажаного результату теж не дали.

Проаналізуйте наведену ситуацію та встановіть підстави здійснення права на особисті уподобання.

Завдання № 5

Коли Дубко виходила з ліфта на неї накинувся сусідський собака без намордника. Він порвав пальто, укусив за руку і налякав Дубко. В результаті укусу вона вимушена була лікуватися, у тому числі від неврозу, бо після цього випадку її довго охоплював страх при появі собак.

На вимогу Дубко купити їй нове пальто та відшкодувати витрати на лікування власник собаки Серов відмовив і пояснив, що собака інстинктивно зреагував без його команди на різкий рух Дубко.

Остання звернулася зі скаргою до дільничного офіцера поліції про порушення правил виходу собак і відшкодування завданих збитків та моральної шкоди. Після того, як Серов відбувся попередженням, Дубко звернулася із позовом до суду з вимогою про заборону Серову утримувати собак та відшкодувати збитки у розмірі 23000 гривень (1200 гривень – вартість пальто, 4500 гривень – вартість лікування, 6500 гривень – втрата заробітку за час лікування) та відшкодування моральної шкоди в розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Для забезпечення своїх майнових вимог Дубко попросила накласти арешт на майно Серова, у тому числі на автомобіль і собаку.

Нормами якої галузі права треба врегулювати ці правовідносини? Яке рішення може винести суд?

Завдання № 6

Віленов, викладач одного із ВНЗ, пообіцяв своєму приятелю Хомову посприяти у вступі до закладу його доньки для навчання за кошти державного бюджету. Після того, як були подані документи у вказаний Віленовим ВНЗ м. Харкова, він своїй обіцянки не виконав. Хомова вступних іспитів не склала і до ВНЗ не вступила. На вимогу про недотримання обіцянки та відшкодування затрат на репетитора, дорогу, перебування в м. Харкові та передані подарунки Віленов відповів, що внаслідок нагального свого відрядження реальної змоги посприяти у вступі на навчання він не мав. До того ж обіцянка не є підставою для виникнення його обов'язку. Віленов також пояснив, що під час зустрічей з Хомовим він також витрачав гроші: пригощав, коли той приїздив, приймав у себе вдома, придбавав та висилав літературу для підготовки до вступу до ВНЗ. Після того, як Хомов йому пригрозив зверненням до прокуратури, Віленов сплатив йому частину коштів. Оскільки Хомов вимагав більше, то Віленов звернувся із заявою до поліції, а потім до суду про повернення переданих під впливом погрози Хомову грошей.

Які виникли правовідносини? Якими нормами права слід керуватися при вирішенні спору?

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика

роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 4. Фізична особа.

Практичне заняття: Фізична особа.

Навчальна мета заняття є: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного законодавства шляхом вирішення ситуаційних завдань; закріплення знань про фізичну особу як суб'єкта цивільних правовідносин.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)
2 год. (заочна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття фізичної особи. Правоздатність фізичної особи. Цивільна дієздатність фізичних осіб, зміст та її види.
2. Обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності.
3. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи померлою.
4. Поняття, цілі та суб'єкти опіки та піклування. Встановлення опіки та піклування.

Література:

1. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. – 332 с.
2. Цивільне право України: навчальний посібник: у 2 ч. Ч.1 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О.Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016, с. 58-93.
3. Цивільне право. Частина 1: навч. посіб. для підготовки до державного іспиту / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора та канд. юрид. наук, доц. О.Є Кухарева. – Х.: Золота миля, 2013, с.57-94.
4. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Кн.1, с.87-108.
5. Цивільне право України (Загальна частина): Навчальний посібник / кол. авт. – К.: «Хай-Тек Прес», 2013. С. 61-82.
6. Цивільне право України: підручник: в 2 т. Т. 1 / за ред. Г.Б. Яновицької,

В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/452> (дата звернення: 20.08.2023).
7. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч. 1. Загальна / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття фізичної особи. Правоздатність фізичної особи. Цивільна дієздатність фізичних осіб, зміст та її види.

При засвоєнні даного навчального питання необхідно мати на увазі, що фізична особа є учасником цивільних правовідносин, який характеризується тим, що має волю, може формувати волевиявлення, усвідомлювати значення своїх дій чи бездіяльності та їх наслідки. За загальним статусом усі люди поділяються на громадян України (перебувають у правовому зв'язку з державою Україна і тому наділяються особливими правами та обов'язками) та негромадян. Загалом усі люди (фізичні особи) на території України у приватній сфері мають рівні права з громадянами України (загальний правовий статус), хоча є і винятки, які здобувач освітньої програми першого рівня вищої освіти повинен проаналізувати та виявити у чинному законодавстві. Важливим при вивченні цього питання є і те, що фізична особа як учасник цивільних правовідносин може мати певні суспільні та природні властивості, що певним чином індивідуалізують її та впливають на її правове становище. До таких властивостей можна віднести: ім'я, вік, місце проживання, сімейний стан, стать, стан здоров'я.

Під час вивчення правоздатності фізичної особи основну увагу потрібно звернути на: зміст поняття «правоздатності»; момент виникнення та припинення правоздатності; обсяг та зміст правоздатності фізичної особи; співвідношення правоздатності та суб'єктивних прав фізичних осіб; правоздатність громадян інших держав і осіб без громадянства. При вивченні поняття цивільної дієздатності фізичних осіб необхідно мати на увазі, що дієздатність – конкретна умова участі в цивільних правовідносинах самотійно. Формальною підставою для цього є ч.1 ст. 30 ЦК, в якій встановлено, що цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може ними керувати. Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на зміст та її види. Так, залежно від віку фізичної особи, цивільна дієздатність за обсягом поділяється на такі види: часткова цивільна дієздатність малолітньої особи, тобто особи у віці до 14 років (ст. 31 ЦК); неповна цивільна дієздатність неповнолітньої особи, тобто

особи у віці від 14 до 18 років (ст. 32 ЦК); повна цивільна дієздатність повнолітньої особи, неповнолітньої особи у разі реєстрації шлюбу (ст. 34 ЦК) та емансипованої особи (ст. 35 ЦК). Залежно від психічного стану здоров'я фізичної особи, може мати місце обмеження цивільної дієздатності фізичної особи (ст. 36 ЦК) та визнання фізичної особи недієздатною (ст. 39).

2. Обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на порядок: обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи; визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності. Також при вивченні цього питання слід сконцентруватися і на питаннях, що стосуються підстав та правових наслідків обмеження цивільної дієздатності фізичної особи; порядку здійснення цивільних прав та обов'язків обмежено дієздатними особами; поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена. Слід мати на увазі, що обмеження цивільної дієздатності фізичної особи здійснюється з підстав передбачених ст. 36 ЦК України та у порядку передбаченому ст. 236-241 Цивільного процесуального кодексу України.

Окрім зазначеного, під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: підстави та правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною; момент визнання фізичної особи недієздатною; порядок здійснення цивільних прав та обов'язків недієздатними особами; поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною. Слід мати на увазі, що у передбачених законом випадках фізична особа може бути визнана недієздатною. Згідно із ст. 39 ЦК зазначені юридичні заходи застосовуються у зв'язку з тим, що особа хворіє на психічний розлад, що має стійкий хронічний характер, унаслідок чого не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Фізична особа може бути визнана недієздатною лише судом у порядку, передбаченому статтями 236-241 ЦПК.

3. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи померлою.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі аспекти: 1) підстави та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою; 2) опіка над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, а також фізичної особи, місце перебування якої невідоме; 3) скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою та його правові наслідки. Слід мати на увазі, що відповідно до ст. 43 ЦК України фізична особа може бути визнана судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування. Безпосередньо порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою встановлюється ЦПК, і ці справи розглядаються судом у порядку окремого провадження. Важливо і те, що безвісна відсутність – це посвідчення в судовому порядку тривалої відсутності фізичної особи в місці її постійного проживання за умов, якщо не вдалося встановити місце її знаходження (перебування).

Під час розгляду питань оголошення фізичної особи померлою основну увагу потрібно звернути на такі його аспекти, як: 1) підстави та правові наслідки оголошення фізичної особи померлою; 2) правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою. При вивченні цього питання слід мати на увазі, що визнання фізичної особи безвісно відсутньою остаточно не припиняє юридичну невизначеність, що виникла у зв'язку з тривалою відсутністю людини, адже формально вона залишається учасником цивільних правовідносин, зокрема, відносин власності. У той же час, у разі тривалої відсутності фізичної особи, за умови неможливості встановити місце її знаходження, є підстави передбачати, що людина померла. Відповідно до ст. 46 ЦК фізична особа може бути оголошена судом померлою. При цьому не вимагається, щоб попередньо така особа була визнана безвісно відсутньою. Суд розглядає заяву про оголошення фізичної особи померлою в порядку окремого провадження. Оголошення фізичної особи померлою – це посвідчення в судовому порядку факту смерті фізичної особи за наявності умов, визначених законом. Оголошення людини померлою базується на припущенні, що вона померла.

4. Поняття, цілі та суб'єкти опіки та піклування. Встановлення опіки та піклування.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі його аспекти, як: 1) поняття, цілі та суб'єкти опіки та піклування; 2) обов'язок повідомляти про фізичних осіб, які потребують опіки та піклування; 3) встановлення опіки та піклування судом; 4) встановлення опіки та піклування органом опіки та піклування; 5) місце встановлення опіки або піклування; 6) призначення опікуна або піклувальника; 7) орган опіки та піклування; 8) фізичні особи, над якими встановлюється опіка та піклування; 9) фізична особа, яка не може бути опікуном або піклувальником; 10) опіка або піклування над фізичною особою, щодо якої не призначено опікуна або піклувальника. Також слід окреслити відмінності опіки та піклування. Варто відзначити, що встановлення опіки та піклування проводиться судом. Встановлення опіки та піклування органом опіки та піклування встановлюється лише крім випадків їх встановлення судом. Важливо визначити місце встановлення опіки або піклування. Згідно ст. 63 ЦК України визначено порядок призначення опікуна або піклувальника. Згідно ст. 63 ЦК України визначено фізичні особи, які не можуть бути опікуном або піклувальником. Опіка або піклування над фізичною особою, щодо якої не призначено опікуна або піклувальника. Слід розглянути права та обов'язки опікуна та піклувальника (ст. 67 ЦК України), а також визначити правочини, які не може вчиняти опікун (ст. 68 ЦК України).

5. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні ситуаційні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

За вчинення крадіжки зі складу готової продукції меблевого магазину водій-експедитор Костін і продавець Ханко були засуджені судом кожний на 5 років позбавлення волі без права в подальшому працювати в системі торгівлі. У скаргі на вирок суду Костін вказав, що він взагалі в системі торгівлі не працював, а працював на меблевій фабриці, і тому призначення йому додаткової міри покарання є неправомірним.

Яке рішення необхідно винести за поданою скаргою?

Завдання №2

При розгляді адміністративних матеріалів начальник Київського РВВС м.Харкова виніс такі рішення, що впливають на здійснення цивільних прав:

а) за порушення правил переходу вулиці водія заводу ВАТ «ХЗТД» позбавити права управління автотранспортними засобами строком на 2 роки і вилучити в нього посвідчення водія;

б) за порушення санітарних правил приватним підприємцем Петренко вилучити в нього патент на ремонт автомобілів;

в) за появу у нетверезому стані в громадському місці і систематичне зловживання спиртними напоями оштрафувати Сиропова, а також направити за місцем його роботи прохання, щоб заробітна плата Сиропова видавалася його дружині;

г) за управління автомашиною в стані легкого алкогольного сп'яніння накласти штраф на Семенка і позбавити його права на управління транспортними засобами строком на 2 роки.

Дайте аналіз накладених стягнень і встановіть їх правомірність. Чим відрізняється обмеження правоздатності від позбавлення суб'єктивного права?

Завдання №3

Богданов у заповіті вказав, що його неповнолітній син зможе успадкувати автомобіль лише за умови вступу до ВНЗ зразу ж після закінчення школи. В іншому випадку автомобіль буде успадкований дружиною Богданова. Крім того, своїм спадкоємцям він заповів, щоб вони передали його бібліотеку спеціальної літератури в фонд кафедри університету, співробітником якої він був. Черговий лікар лікарні, де лікувався і помер Богданов, завірив заповіт і направив його в нотаріальну контору.

Чи обмежують умови заповіту правоздатність спадкоємців? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №4

До дня народження 15-річному Володимиру старший брат подарував мопед. Через деякий час Володимир обміняв з Михайлом мопед на легкий мотоцикл, який через три дні було викрадено. Батько Володимира вимагав від Михайла повернути мопед, на що отримав відмову. Тоді він звернувся з

позовом до суду.

Дайте юридичну оцінку вказаним діям. Яке рішення повинен винести суд?

Завдання №5

Після реєстрації шлюбу 15-річна Ковальова разом зі своїм чоловіком виїхала на нове місце проживання. Бажаючи продати одержану у спадщину частину житлового будинку і земельної ділянки, вона разом із чоловіком дала оголошення в газету. Коли за оголошенням звернулися покупці, батько Ковальнової пояснив, що його дочка є неповнолітньою і сама без його згоди не може укласти договори. Крім цього, він не хоче ділити будь з ким житловий будинок.

Дайте висновок відносно дій сторін. Який найкращий варіант вирішення конфлікту? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №6

Шістнадцятирічний Петренко на гроші, які він заробив від продажу газет та миття автомобілів, придбав телефон, кросівки та сноуборд. Окрім того, він регулярно витрачав гроші на купівлю сигарет, жувальної гумки та гру на гральних автоматах. Через деякий час він продав телефон і купив цінні папери. Батько Петренка, вважаючи, що ці правочини він не міг укласти без його згоди, звернувся з позовом до суду про визнання усіх правочинів недійсними.

Яке рішення повинен винести суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №7

Дванадцятирічний Семенов та шістнадцятирічний Гребенко викрали автомобіль, який належав ветеринарній лабораторії. Покатавшись, вони запалили автомобіль, щоб не залишити своїх відбитків пальців. Ветеринарна лабораторія пред'явила позов до батьків Семенова та Гребенка про відшкодування завданих збитків. Суд задовольнив позов і в своєму рішенні вказав, що вина неповнолітніх у заподіянні шкоди доведена, але через те, що вони не мають самостійної заробітної плати, шкода повинна бути відшкодована їхніми батьками. Вітчим Гребенка від відшкодування шкоди відмовився.

Як повинна бути вирішена справа? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №8

Житель міста Баку Павличко вирішив придбати у Вовченка житловий будинок, розташований в м. Харкові. Нотаріус відмовив у реєстрації договору купівлі-продажу, оскільки Павличко не є громадянином України і у нотаріуса відсутня можливість встановити обсяг його дієздатності.

Чи правильно вчинив нотаріус? Яка правоздатність і дієздатність у іноземних громадян?

Завдання №9

Дніпров, будучи власником приватного підприємства, значну частину свого прибутку використовував на представницькі цілі, організацію розважальних заходів для своїх контрагентів і для себе (пікніки на свіжому повітрі, відвідування ресторанів, казино, інших подібних закладів). Переживаючи за справу і майбутнє фінансове та матеріальне становище підприємства, компаньйони і дружина Дніпров подали заяви про визнання Дніпров обмежено дієздатним (марнотратником).

Проаналізуйте викладені обставини і визначте, чи є підстави для задоволення заяви. Яка різниця між підставами і наслідками визнання обмежено дієздатним?

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 5. Юридичні особи. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.

Практичне заняття за темою: Юридичні особи. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.

Навчальна мета заняття: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного законодавства шляхом вирішення ситуаційних завдань; закріплення основних теоретичних положень щодо поняття юридичних осіб як суб'єктів цивільних правовідносин, а також про участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)
2 год. (заочна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття, ознаки та види юридичних осіб.
2. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи. Відповідальність юридичних осіб.
3. Створення та припинення юридичної особи.
4. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах.

Література:

1. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. – 332 с.
2. Мічурін Є.О., Шишка О.Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1. Харків : Право, 2022. 220 с.
3. Цивільне право України: підручник. 3-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч.1. Загальна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 796 с.
4. Цивільне право України: навчальний посібник: у 2 ч. Ч.1 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О.Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016, с. 94-145.
5. Цивільне право. Частина 1: навч. посіб. для підготовки до державного іспиту / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора та канд. юрид. наук, доц. О.Є Кухарева. – Х.: Золота миля, 2013, с.95-148.
6. Цивільне право України (Загальна частина): Навчальний посібник / кол. авт. – К.: «Хай-Тек Прес», 2013. С. 83-119.
7. Цивільне право України: підручник: в 2 т. Т. 1 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/452> (дата звернення:

20.08.2023).

8. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч. 1. Загальна / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
9. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / Резворович К. Р. та ін. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 295 с. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83_%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf (дата звернення: 20.08.2023)

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття, ознаки та види юридичних осіб.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі його аспекти, як: 1) юридичні особи приватного та публічного права; 2) участь юридичних осіб публічного права у цивільних правовідносинах; 3) органи внутрішніх справ як юридичні особи публічного права. 4) організаційно-правові форми юридичних осіб. 5) товариства та установи. 6) підприємницькі та непідприємницькі товариства. Слід звернути увагу, що юридична особа є самостійним суб'єктом цивільних правовідносин, існуючи незалежно від фізичних осіб, які її утворили. Хоча це колективне утворення і визнається суб'єктом правовідносин, однак ж юридична особа воно може бути носієм лише тих прав та обов'язків, які не пов'язані з природними властивостями людей. При розгляді поняття юридичної особи слід звернути увагу на її ознаки (організаційна єдність, участь у цивільному обороті від свого імені, відокремлене майно, самостійна майнова відповідальність за власними зобов'язаннями, здатність бути позивачем і відповідачем у суді). При вивченні видів юридичних осіб слід мати на увазі, що: залежно від порядку створення розрізняють юридичні особи приватного та публічного права; залежно від основної мети діяльності юридичні особи поділяються на комерційні та некомерційні; залежно від організаційних ознак юридичні особи поділяються на прості та складні; залежно від порядку управління юридичні особи бувають унітарні і корпоративні; залежно від особливостей правового становища юридичні особи поділяються на національні та іноземні; залежно від виду

правосуб'єктності доцільно виділити: юридичні особи із загальною правосуб'єктністю.

2. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи. Відповідальність юридичних осіб.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на момент виникнення цивільної правоздатності види та обсяг. При цьому слід виходити з того, що цивільна правоздатність юридичної особи – це її здатність мати цивільні права і обов'язки, яка виникає з моменту створення юридичної особи і припиняється з дня внесення запису до Єдиного державного реєстру запису про припинення її діяльності. Відповідно до ст. 91 ЦК юридична особа здатна мати такі ж цивільні права та обов'язки, як і особа фізична, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині. Дієздатність юридичної особи – це її здатність набувати власними діями цивільні права і брати на себе цивільні обов'язки. Відповідно до ст. 92 ЦК України юридична особа набуває цивільних прав та бере на себе цивільні обов'язки через свої органи, які діють відповідно до закону або установчих документів.

Під час вивчення питання відповідальності юридичних осіб основну увагу потрібно звернути на поняття, умови та порядок цивільно-правовою відповідальністю юридичної особи. Слід мати на увазі, що під цивільно-правовою відповідальністю юридичної особи слід розуміти її обов'язок у разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання (чи іншого, що охороняється цивільним законом права та інтересу) зазнавати несприятливих майнових санкцій, що передбачені правовими нормами. При цьому відповідно до ч.1 ст.96 ЦК України юридична особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями. При розгляді даного питання слід звернути увагу на те, при визначенні умов цивільно-правової відповідальності юридичних осіб вирішального значення слід надавати виду діяльності, при провадженні якої було вчинено цивільне правопорушення, за яке відповідає юридична особа-боржник.

3. Створення та припинення юридичної особи.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі його аспекти, як: 1) створення юридичних осіб в залежності від організаційно-правових форм та цілей діяльності; 2) реорганізація юридичної особи шляхом злиття, приєднання, поділ та перетворення; 3) підстави та порядок ліквідації юридичної особи; 4) правові наслідки припинення юридичної особи. При розкритті цього питання слід мати на увазі, що для того щоб юридична особа з'явилася як така, її засновникам необхідно вчинити низку передбачених законом юридичних дій. Ці дії не є рівнозначними для різних юридичних осіб. Так, одні юридичні особи створюються самою державою і досить лише рішення засновника, та лише воно здатне легалізувати підприємство, оскільки має нормативну силу. Інші юридичні особи засновуються приватними особами. Залежно від цього виділяють різний порядок створення юридичних осіб. Відповідно юридичні особи створюються у порядку, встановленому законом. Залежно від характеру участі державних органів та їх засновників, традиційно вирізняють такі способи утворення юридичної особи: о

розпорядчий; о нормативно-явочний; о дозвільний; о договірний. При цьому важливо звернути увагу на те, що юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації. Юридична особа вважається такою, що припинила своє існування, після внесення про це запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Причини для припинення юридичної особи можуть бути різноманітними: досягнення мети діяльності; закінчення строку, на який вона була створена; припинення державної реєстрації через заняття забороненими видами діяльності; майнова неспроможність тощо. Юридична особа припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам- правонаступникам (злиття, приєднання, поділу) або в результаті ліквідації (ст. 104 ЦК).

4. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі його аспекти, як: 1) українська держава як суб'єкт цивільного права, особливості його правового становища; 2) Автономна Республіка Крим, адміністративно-територіальні утворення у відносинах, що регулюються цивільним законодавством; 3) органи та представники, через яких діють держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади у цивільних відносинах; 4) відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад. При розкритті даного питання слід звернути увагу на те, що відповідно до ч. 2 ст. 2 ЦК учасниками цивільних відносин можуть бути як суб'єкти приватного так і суб'єкти публічного права. До суб'єктів публічного права, зокрема, належать держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші соціально-публічні утворення. Оскільки держава та інші соціально-публічні утворення є складними організаціями, що виконують різні функції (як у галузі публічного, так і у галузі приватного права), а держава є носієм політичної влади і суверенітету, у цивільному праві України вони традиційно не визнаються юридичними особами, а кваліфікуються як особливий вид суб'єктів цивільного права.

5. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні ситуаційні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

Горик вирішив особисто створити товариство з обмеженою відповідальністю: підготував його статут, сплатив реєстраційний збір й звернувся до державного реєстратора з проханням про реєстрацію. Державний реєстратор відмовив Горику у прийнятті документів з таких причин:

1. Одна особа не може бути засновником ТОВ, має бути щонайменше дві особи, одна з яких – юридична.

2. Крім статуту, має бути подано засновницький договір.

3. Немає документа з банку про формування статутного фонду.

4. Немає заяви з проханням про держреєстрацію ТОВ.

Чи вірною є відмова у прийнятті документів за переліченими підставами? Проаналізуйте ситуацію згідно із законом.

Завдання №2

Шандиба, що був приватним підприємцем, подав заяву до господарського суду про ініціювання процедури банкрутства АТ «Прогрес». Свої вимоги Шандиба підкріпив фінансовими документами про несплату йому з боку АТ «Прогрес» 150 тис. гривень протягом п'яти місяців за договором на поставку лісу-кругляку. Свої зобов'язання Шандиба виконав своєчасно, про що надав акт приймання-передавання товару, підписаний сторонами.

Суддя відмовився ініціювати процедуру банкрутства й не прийняв заяву через такі причини:

1. Недостатньою є сума боргу.

2. Фізична особа не може ініціювати процедуру банкрутства.

Проаналізуйте ситуацію. Чи вірними є доводи суду? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №3

Проскурін подав позовну заяву до суду з вимогами до ТОВ «Аксона» про виплату йому заборгованості в якості авторської винагороди у сумі 3000 грн.

Суддя заяву прийняв, але пояснив заявникові таке: оскільки ТОВ «Аксона» ліквідується через банкрутство, активів підприємства може не залишитись для задоволення вимог Проскуріна, адже активів залишилося на суму 50 000 грн, а боргів – на суму 68 000 грн. Через це перш за все будуть задоволені вимоги перед бюджетом (податки, збори тощо) на суму 48 000 грн, потім – всі інші.

Чи вірна відповідь судді? Проаналізуйте умови черговості задоволення вимог кредиторів при банкрутстві юридичної особи. Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №4

Зареєстрована політична партія «Партія любителів пива» вирішила внести до свого статуту додаткові положення про створення фірмової пивоварні, яка б входила до складу самої партії і за рахунок якої можна було б поповнювати партійний бюджет. Окрім цього, як було встановлено правоохоронними органами, партія одержала організаційну та фінансову допомогу від аналогічних партій ФРН і Чехії та частину анонімних пожертвувань. На чергових зборах партії було прийнято також рішення про заснування свого ілюстрованого журналу, де мали б рекламуватися пиво і сигарети, а також розміщуватися реклама інших замовників.

Чи правомірні такі дії керівництва партії любителів пива? Які особливості об'єднань громадян як юридичних осіб? Яким чином повинні вноситися зміни до статуту об'єднань громадян?

Завдання №5

Рішенням ректора інституту один з його корпусів був переданий в оренду з умовою наступного викупу комерційним банком «Аваль». Останній провів капітальний ремонт корпусу і почав здавати його приміщення в суборенду, а факультет підвищення кваліфікації був переміщений з цього корпусу у малопридатне для виконання своїх завдань приміщення. Міністерство освіти і науки України видало наказ про перевищення повноважень ректором, а Фонд державного майна України пред'явив вимогу про розірвання укладеного договору. Водночас Українська православна церква заявила претензії на корпус як такий, що раніше належав чоловічому монастирю церкви і вимагала передання корпусу церкві.

Яке рішення повинен прийняти господарський суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №6

Макіївське комерційне підприємство «Вимпел» протягом восьми місяців не могло оплатити своїм кредиторам рахунки за поставлену продукцію. Керівництво підприємства посилялося на те, що кошти не надійшли від його боржника, який виявився фіктивною фірмою, і керівництво якої виїхало за межі України. Відповідна кримінальна справа знаходиться в процесі розслідування. Донецький господарський суд за заявами кредиторів «Вимпела» дав оголошення щодо порушення справи про визнання його банкрутом. Керівництво «Вимпела», оскаржуючи публікацію, вказало, що при скрутному фінансовому становищі підприємство працює і випускає продукцію, а публікація підірвала його репутацію. Окрім того, всім кредиторам направлені гарантійні листи про розрахунки з ними у близькому майбутньому з урахуванням інфляції, а з двома з них уже проведені розрахунки за рахунок коштів від застави основних фондів.

Які підстави і порядок визнання юридичних осіб банкрутами? Яке рішення повинен прийняти господарський суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №7

Територіальна громада м. Львова уклала з польською фірмою «Квант» контракт на постачання машини для укладки асфальтового покриття «Broadway» вартістю 2 млн. євро.

Польська фірма виконала свої зобов'язання, але територіальна громада не змогла розрахуватися своєчасно через брак коштів. З свого боку керівництво територіальної громади запевнило, що за її борги розрахується держава.

Проаналізуйте ситуацію. В якому розмірі держава відповідає за борги територіальних громад?

Завдання №8

Державний навчальний заклад третього рівня акредитації у зв'язку з проведенням серії фізичних експериментів для навчальних цілей допустив перевитрати електроенергії на суму 1 млн. 300 тис. грн. за поточний рік. Компенсувати витрати планувалося з додаткових коштів, які мали надійти до ВНЗ з набором студентів-контрактників із держав Близького Сходу. Але через напружений економічний і політичний стан у державах, з яких планувалося здійснити набір студентів, їх кількість значно скоротилася.

Керівництво ВНЗ на вимоги ВАТ «Харківобленерго» сплатити борг відповіло в усній формі, що держава як власник ВНЗ покриє усі борги з державного бюджету. Коли ВАТ «Харківобленерго» попередило про можливість припинення через три дні електропостачання та вимагало гарантій сплати боргу, ректорат написав офіційну відповідь, де підтвердив свої попередні усні гарантії сплати боргу за рахунок держави.

Проаналізуйте ситуацію з юридичної точки зору й визначте відповідальність держави в цьому випадку.

Завдання №9

Керівництво Чорноморського пароплавства вирішило передати в оренду теплохід «Леонід Собінов» українсько-грецькій компанії «Фрейд лайн шіпінг ЛТД» з наступним переходом до неї права власності на це судно. Окрім того, це ж керівництво взяло в оренду підрозділ продовольчого забезпечення флоту і потім перетворило його на акціонерне товариство закритого типу. Прокуратура підготувала подання про визнання таких дій незаконними.

Проаналізуйте вказану ситуацію. Чи правильно зробила прокуратура?

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 7. Правочини.

Практичне заняття за темою: Правочини.

Навчальна мета заняття: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного законодавства шляхом вирішення ситуаційних завдань; закріплення основних теоретичних положень про правочини.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та види правочинів. Умови дійсності правочину.
2. Недійсність правочину.

Література:

1. Цивільне право України: навчальний посібник: у 2 ч. Ч.1 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О.Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016, с. 166-196.
2. Цивільне право. Частина 1: навч. посіб. для підготовки до державного іспиту / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора та канд. юрид. наук, доц. О.Є Кухарева. – Х.: Золота миля, 2013, с.170-201.
3. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч. 1. Загальна / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). К.: Видавництво Ліра-К, 2018, с.355-387.
4. Цивільне право України: підручник: в 2 т. Т. 1 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014, с. 162-198. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/452> (дата звернення: 20.08.2023).
5. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч. 1. Загальна / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
6. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / Резворович К. Р. та ін. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 295 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf> (дата звернення: 20.08.2023)

7. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. – 332 с.
8. Мічурін Є.О., Шишка О.Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1. Харків : Право, 2022. 220 с.
9. Цивільне право України: підручник. 3-є вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч.1. Загальна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 796 с.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття та види правочинів. Умови чинності правочину.

При розкритті навчального питання необхідно мати на увазі, що правочин є найпоширенішим юридичним фактом (юридичною дією) завдяки якій реалізується абстрактна цивільна правоздатність, шляхом набуття конкретних цивільних суб'єктивних прав та обов'язків. Ознаками правочинів, які відрізняють його від інших юридичних фактів є те, що правочин – це правомірна дія; зміст правочину не може суперечити моральним засадам суспільства; правочин – це завжди волевий акт; правочини – це завжди дії, вчинені фізичними, юридичними особами і державою як суб'єктами цивільного права; правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

Правочином визнається дія фізичних чи юридичних осіб, спрямована на встановлення, зміну та припинення цивільних прав і обов'язків, що не суперечать нормам права, звичаям ділового обороту та моральним засадам суспільства.

Вивчаючи види правочинів необхідно мати на увазі, що поділ правочинів на певні види має теоретичне і практичне значення: характеризує правочин через його вторинні ознаки; зумовлює правове становище його учасників; є підставою для упорядкування цивільно-правових інститутів. Слід мати на увазі, що залежно від ознак, які передбачаються законодавством, правочини поділяються (класифікуються) на певні види чи групи: односторонні, двосторонні та багатосторонні; оплатні та безоплатні; умовні правочини; консенсуальні та реальні; каузальні та абстрактні; еквівалентні та алеаторні.

2. Недійсність правочину.

При розкритті навчального питання необхідно мати на увазі, що умови чинності правочинів зафіксовані у ст. 203 ЦК України. Укладаючи правочини особи повинні чітко і ясно виражати свою волю, спрямовану на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків. Способи волевиявлення можуть бути згруповані за трьома ознаками: 1) волевиявлення може набирати

форми мовчання; 2) непряме волевиявлення, в якому особа, яка бажає укласти правочин, вчиняє такі дії, із змісту яких виразно бачитиметься намір укласти правочин (конклюдентні дії); 3) безпосереднє волевиявлення, яке здійснюється в усній або письмовій формі. Передбачені законом способи вираження волі при здійсненні правочину одночасно є видами форм правочину. Правочини можуть укладатися усно або в письмовій формі.

Визнання правочину недійсним визнано способом захисту цивільних прав. Недійсним правочином визнається такий, який, хоча й спрямований на настання певних наслідків, але в силу невідповідності вимогам чинного законодавства їх не спричиняє. Недійсність правочину означає, що дії фізичних і юридичних осіб, хоча й спрямовані на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав і обов'язків, але не створюють цих юридичних наслідків через невідповідність вчинених дій вимогам юридичного факту, передбаченого законодавством. Залежно від того, які умов правочину будуть визнані неналежними (дефектними), недійсні правочини поділяються на такі групи: 1) правочини з вадами суб'єктного складу; 2) правочини з вадами волі; 3) правочини з вадами змісту; 4) правочини з вадами форми. Названі види недійсних правочинів поділяються на дві великі групи: нікчемні (абсолютно недійсні) та оспорювані (відносно недійсні).

Головним наслідком визнання правочину недійсним є те, що укладені правочини не створюють для сторін юридичних наслідків, пов'язаних з виникненням прав і обов'язків, на встановлення яких вони були спрямовані. Наслідки визнання правочину недійсним поділяються на основні (головні), додаткові (субсидіарні) та спеціальні (особливі). Незалежно від вини кожної сторони в правочині основний наслідок полягає у тому, що недійсний правочин, який був виконаний сторонами, визнається недійсним, і сторони повертаються у первісне становище, яке існувало до моменту укладання правочину, що отримало назву – двостороння реституція, тобто обов'язку для сторін повернути один одному усе виконане по недійсному правочину.

3. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні ситуаційні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття.

Ситуаційні завдання

Завдання № 1

У ході досудового слідства було встановлено, що група підлітків, які скоїли ряд крадіжок, реалізувала частину вкрадених речей, а саме: колеса від мотоцикла – Гусейнову, двигун – Остапчуку, а інші деталі подарували одному з членів злочинної групи – Дубову. Вкрадена мисливська рушниця і набой продані Семенову, магнітола обмінена на ящик горілки з Пересадою. Викликані як свідки Остапчук і Гусейнов пояснили, що не знали походження речей. Дубов заявив, що в крадіжці мотоцикла участі не брав, а передані йому деталі використав при ремонті свого мотоцикла. Семенов заявив, що його влаштувала невисока ціна, а особа, яка уклала з ним правочин, зовні виглядала як доросла, та в нього є дозвіл на зберігання мисливської зброї. Пересада заявив, що походження речей, які він придбав, мало його цікавить,

головне, щоб правочин був йому вигідний і горілку йому ніхто не поверне.

Дайте цивільно-правову оцінку наведених правочинів. Які правові наслідки укладених правочинів?

Завдання №2

Видова розмістила оголошення в газеті «Кур'єр» про продаж норкової шуби. Семенко купила норкову шубу у Видової за 40000 гривень. Через тиждень Семенко показала шубу працівникові магазину хутра «Снігова королева» Морозенку, який розповів, що раніше Видова намагалась здати її на комісію, але у магазині шубу не прийняли, оскільки в неї було виявлено декілька прихованих дефектів.

Чи є підстави визнання правочину недійсним? Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання №3

Шістнадцятирічний Кузьменко на зароблені ним за літо на птахофабриці гроші купив 10 пляшок горілки в сільському магазині і привіз їх до м. Ужгород, де був затриманий при спробі їх продати. Окрім того, він купив у Овчаренка фотоапарат. Кузьменко купляв фотоапарат разом зі знайомим фотографом, у якого він з рук впав і став непридатним для користування. Акції ЗАТ «Наша ряба», які отримав під час роботи на птахофабриці, Кузьменко продав. Дізнавшись про укладені сином правочини, батько подав позов про визнання їх недійсними. Представник магазину заявив, що факту купівлі-продажу горілки не пам'ятає, і за діючими правилами торгівлі неповнолітнім спиртні напої не продаються. Овчаренко вважає, що Кузьменко може за свої гроші самотійно купувати все, що він забажає, а те, що фотоапарат потребує дорогого ремонту, то це клопоти не його, а власника. Представник ЗАТ «Наша ряба» заявив, що акції повинні бути вилучені у покупця і повернені батькам Кузьменка.

Як необхідно вирішити цю справу?

Завдання №4

Ходорковський подарував Петренку телефон, який коштував значну суму. Через кілька днів Ходорковський звернувся з позовною заявою до суду з вимогою визнати цей правочин недійсним. У позовній заяві він вказував, що Петренко змусив його подарувати телефон, оскільки погрожував розповісти нареченій Ходорковського про те, що останній знаходиться на обліку в психіатричній лікарні. Оскільки Ходорковський посварився з нареченою і шлюб реєструвати не буде, розголошення такої інформації йому вже не завадить.

Яке рішення повинен винести суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №5

Борисов пред'явив позов до Гуцалова про визнання за ним права власності на житловий будинок і земельну ділянку. Він вказав, що за попередньою

домовленістю сплатив за будинок і присадибну земельну ділянку Гуцалову 115 000 доларів США, чим повністю з продавцем розрахувався. Проте останній від нотаріального оформлення договору відмовився і вимагає додатково оплатити плодове дерева і кущі та супутникову телевізійну антену на будинку в сумі 4000 доларів США.

Як необхідно вирішити справу? Які особливості правочинів із житловими будинками, земельними ділянками і багаторічними насадженнями?

Завдання №6

Федотова, на утриманні якої після загибелі чоловіка знаходилось двоє малолітніх дітей, продала Хватченку трикімнатну приватизовану квартиру. Правочин укладався за ініціативою Хватченка, котрий знав про тяжкий матеріальний стан Федотової. На одержані від продажу гроші вона придбала двокімнатну квартиру. Через два роки Федотова дізналася, що на час продажу ціна на квартиру була вдвічі вищою, ніж їй запропонував Хватченко. У судовому засіданні було виявлено, що Хватченко знав про дійсну вартість житла, оскільки працював в агенції з продажу нерухомості. Останній позов не визнав, посилаючись на пропуск строку позовної давності. Суд відмовив Федотовій у задоволенні позову.

Прокоментуйте рішення суду і дайте його юридичну оцінку. Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №7

Щеглов, вирішивши розлучитись з дружиною, продав автомашину за ринковою ціною. При розгляді позову про розірвання шлюбу і поділ майна дружина Щеглова пред'явила зустрічний позов про визнання договору про продаж автомобіля недійсним і переведення на неї прав покупця, оскільки було порушено право переважної купівлі-продажу. Крім цього, вона стверджувала, що чоловік збирається без її згоди продати гараж, меблі і квартиру та наполягала накласти на майно арешт до виконання рішення суду.

Яке рішення повинен винести суд? Дайте розгорнутий висновок у справі. Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №8

Ігнатова звернулася до дільничного інспектора із заявою про те, що її обдурили при обміні квартири. У заяві вказувалося, що в зимовий період кімната мокріє, а оскільки Ігнатова хворіє на астму, то це погіршує її стан. Інспектор відповів, що такі справи не в компетенції органів внутрішніх справ, і порадив звернутися з претензією до сім'ї Величко, з якими вона помінялася квартирами. На претензію Величко відповідала, що Ігнатова неодноразово оглядала квартиру і ніяких зауважень не висловлювала, а до того ж вона зробила ремонт, на який витратила чималі кошти.

Розгляньте аргументи сторін. Підготуйте письмову консультацію Ігнатовій.

Завдання №9

Після смерті Назаренка на його майно претендували доньки Світлана і Ганна. Ганна вимагала від Світлани, щоб та відмовилася від спадщини на її користь, погрожуючи у випадку відмови розповісти її чоловіку компрометуючі подробиці дозаміжнього життя. Під таким впливом Світлана від спадщини відмовилась, та коли Ганна одержала свідоцтво про спадщину і почала вимагати, щоб сім'я Світлани, що проживала в будинку померлого, виселилась з нього, остання своє рішення змінила і звернулася до суду з позовом про визнання відмови недійсною.

Як необхідно вирішити справу?

Завдання №10

Малолітні Єршов і Косенко за колядки одержали 500 гривень, на які купили в магазині смарт годинник і два набори ручок. Дізнавшись про покупки, батько Косенка звернувся до продавця з вимогою забрати назад годинник і ручки, а гроші повернути. Продавець відмовив і пояснив, що, по-перше, годинник продавався не новий, але працюючий, і він відповідно зробив знижку, а повертається вже ушкоджений і не працюючий; по-друге, на видному місці вивішено оголошення «Куплені товари обміну і поверненню не підлягають», по-третє, він не власник товару, а лише продавець і повноважень про прийом товару назад не має. Косенко подав позов до суду про визнання правочинів недійсними.

Як потрібно вирішити цей спір?

Завдання №11

Власова за нотаріально посвідченим договором подарувала Несторову частину житлового будинку. Через два роки вона пред'явила позов до Несторова про визнання цього договору недійсним. Свою вимогу вона мотивувала тим, що два роки тому виконком письмово повідомив її про необхідність проведення капітального ремонту фасаду будинку і території, що прилягає до будинку. Зробити ремонт будинку через фінансові проблеми і нестачу коштів та будівельних матеріалів вона була не в змозі. За дарунок Несторов в усній формі зобов'язувався це зробити. Але кілька місяців назад вона отримала велику спадщину і готова компенсувати Несторову його витрати.

Яке рішення повинен винести суд ? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №11

ТОВ «Воля» придбало у фабрики велику партію тютюнових виробів з метою їх подальшої реалізації. У ході перевірки податковим органом діяльності ТОВ було виявлено, що у ТОВ немає ліцензії на торгівлю тютюновими виробами. У зв'язку з цим податковий орган оголосив правочин нікчемним та вимагав вилучення всього отриманого в дохід держави. Тютюнова фабрика заявила, що з її боку ніяких порушень не було, а в статуті

ТОВ передбачено такий вид діяльності, як торгівля тютюновими виробами.
Як повинна бути вирішена справа?

Завдання №13

Дорошенко страждав хронічною душевною хворобою, яку стороннім важко було помітити. Тітка хворого була призначена його опікуном, але за характером роботи часто змушена була відлучатися з дому. Повернувшись з відрядження, вона дізналася, що Дорошенко за її відсутності продав Адерміну спальний гарнітур. Вона пред'явила позов про повернення гарнітура. Адермін проти позову заперечував, вказуючи на те, що він не знав, що Дорошенко знаходиться під опікою, повністю сплатив йому всю ціну гарнітура, витратив кошти на перевезення меблів і не повинен зазнавати збитків від того, що тітка залишила племінника без нагляду.

Яке рішення повинен винести суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №14

Анохін, збираючись їхати в службове відрядження до Африки, продав свої зимові речі громадянину Бейку: шапку з хутра норки, дублянку, куртку «Аляску». Через місяць з'ясувалося, що Анохін нікуди не їде, тому він звернувся з позовом до суду про визнання правочину недійсним, мотивуючи свої вимоги тим, що правочин був укладений внаслідок помилки.

Чи задовольнить позов суд? Обґрунтуйте відповідь. Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 11. Право власності та інші речові права.

Практичне заняття за темою: Право власності та інші речові права.

Навчальна мета заняття: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного законодавства шляхом вирішення ситуаційних завдань; закріплення основних теоретичних положень щодо права власності та інших речових прав.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)

2 год. (заочна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття права власності та його зміст.
2. Підстави набуття права власності. Здійснення та припинення права власності.
3. Поняття, види права спільної власності. Здійснення права спільної власності.
4. Поняття та види захисту права власності.
5. Речові права на чуже майно.

Література:

1. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. – 332 с.
2. Мічурін Є.О., Шишка О.Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1. Харків : Право, 2022. 220 с.
3. Цивільне право України: підручник. 3-є вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч.1. Загальна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 796 с.
4. Цивільне право України: навчальний посібник: у 2 ч. Ч.1 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О.Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016, с. 246-323.
5. Цивільне право. Частина 1: навч. посіб. для підготовки до державного іспиту / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора та канд. юрид. наук, доц. О.Є Кухарєва. – Х.: Золота миля, 2013, с.253-334.
6. Цивільне право України (Загальна частина): Навчальний посібник / кол. авт. – К.: «Хай-Тек Прес», 2013. С. 248-281.
7. Цивільне право України: підручник: в 2 т. Т. 1 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/452> (дата звернення: 20.08.2023).

8. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч. 1. Загальна / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття права власності та його зміст.

При розкритті навчального питання необхідно мати на увазі, що поняття права власності визначається в об'єктивному та суб'єктивному розумінні. Під правом власності розуміється право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Особливим видом права власності є право довірчої власності, яке виникає внаслідок закону або договору управління майном.

Власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном, що складає зміст права власності. Власник здійснює своє право власності через наступні провочомочності: Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд.

Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. При здійсненні своїх прав та виконанні обов'язків власник зобов'язаний додержуватися моральних засад суспільства.

Усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав.

Власність зобов'язує. Власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі. Держава не втручається у здійснення власником права власності. Діяльність власника може бути обмежена чи припинена або власника може бути зобов'язано допустити до користування його майном інших осіб лише у випадках і в порядку, встановлених законом. Особливості здійснення права власності на культурні цінності встановлюються законом.

Право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом. Власник зобов'язаний утримувати майно, що йому належить, якщо інше не встановлено договором або законом. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження (псування) майна несе його власник, якщо інше не встановлено договором або законом.

2. Підстави набуття права власності. Здійснення та припинення права власності.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно

звернути на те, що право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів. Право власності вважається набутим правомірною, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом.

З'ясовуючи теоретичні положення щодо моменту виникнення права власності у набувача основну увагу потрібно звернути на те, що для встановлення змісту та обсягу майнових прав, форми та способу захисту порушених прав важливо правильно визначити момент виникнення у особи права власності. З цим пов'язані й інші правові та неправові наслідки: ризик випадкової загибелі або її випадкового псування тощо. Необхідно розмежувати момент виникнення у набувача права власності за первинними підставами та за похідними.

Під час вивчення теоретичних положень щодо здійснення права власності основну увагу потрібно звернути на те, що особа здійснює своє право на майно: а) відповідно до закону; б) за своєю волею; в) незалежно від волі іншої особи; г) на власний розсуд; д) шляхом реалізації правомочностей власника володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном; е) вчиняючи щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону, зокрема; є) використовуючи своє майно для підприємницької діяльності. Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. При здійсненні своїх прав та виконанні обов'язків власник зобов'язаний додержуватися моральних засад суспільства. Власність зобов'язує. Власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі. Держава не втручається у здійснення власником права власності. Власник зобов'язаний утримувати майно, що йому належить, якщо інше не встановлено договором або законом. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження (псування) майна несе його власник, якщо інше не встановлено договором або законом.

При розгляді особливостей припинення права власності потрібно звернути увагу, що право власності припиняється у разі: 1) відчуження власником свого майна; 2) відмови власника від права власності; 3) припинення права власності на майно, яке за законом не може належати цій особі; 4) знищення майна; 5) викупу пам'яток культурної спадщини; 6) примусового відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону; 8) звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника; 9) реквізиції; 10) конфіскації; 11) припинення юридичної особи чи смерті власника. Право власності може бути припинене в інших випадках, встановлених законом.

3.Поняття, види права спільної власності. Здійснення права спільної власності.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що майно, що є у власності двох або більше осіб

(співвласників), належить їм на праві спільної власності (спільне майно). Майно може належати особам на праві спільної часткової або на праві спільної сумісної власності. Спільна власність вважається частковою, якщо договором або законом не встановлена спільна сумісна власність на майно.

4. Поняття та види захисту права власності.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що держава забезпечує рівний захист прав усіх суб'єктів права власності. Власник, який має підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою особою, може звернутися до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню. Власник, права якого порушені, має право на відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди. Власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним. Власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном. Власник майна може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорується або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності.

5. Речові права на чуже майно.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що згідно з традиційним поділом до речових прав на чуже майно відносять право володіння та право користування чужим майном. Володіння – це фактичне панування над річчю, яке не залежить від права на дану річ і від способу його набуття та поєднане з наміром володіти. Річ може юридично належати одній особі на праві власності, а фактично знаходитися у іншій на праві володіння. Володіння припиняється після втрати майна, чого не можна сказати про припинення права власності, яке потребує сукупності певних юридичних фактів, а лише втрата речі не може його припинити.

З визнанням *de iure* права приватної власності на землю і збільшенням питомої ваги в цивільному обороті правочинів із земельними ділянками, виникла потреба на законодавчому рівні врегулювати ці нові правовідносини із складним комплексним характером, об'єктом яких виступає земля. До таких відносин належать і ті, що пов'язані з виникненням, здійсненням та припиненням сервітутів. Їх гостра необхідність відчувається тоді, коли існують сусідні ділянки і при цьому одна з них за своїм знаходженням та конфігурацією була призначена в певній мірі слугувати іншим, без чого їх використання або неможливе, або дуже ускладнене. Часто виникають суперечки про визначення меж земельних ділянок, про те, які дерева можуть бути посаджені на межі двох ділянок або якої висоти будівлі можуть бути споруджені, щоб не закривати світло чи красивий краєвид сусідам, про право проходу через сусідню ділянку тощо. У сучасному цивільному обороті існує багато прикладів застосування сервітутів: право проходу, право проїзду на велосипеді, право проїзду на транспортному засобі, право прогону худоби, право прокладання та експлуатації ліній електропередачі, зв'язку,

трубопроводів, водопроводу тощо. Призначенням сервітутів є і забезпечення публічних інтересів шляхом законного і обґрунтованого обмеження прав землевласників.

9. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні ситуаційні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття.

Ситуаційні завдання

Практичне завдання № 1

Попов на підставі домовленості з родичом Єгоровим передав останньому у користування за довіреністю автомобіль строком на один рік. Через рік Попов оформив на ім'я Єгорова нову довіреність, а потім продовжив її ще на три роки. Таким чином, автомобіль знаходився у Єгорова протягом п'яти років. Через п'ять років Попов пред'явив позов до Єгорова про повернення автомобіля, вказуючи, що повернути його в добровільному порядку відповідач відмовляється. Єгоров позову не визнав і пояснив, що автомобіль фактично належить йому, а не Попову. За словами відповідача вони домовилися про його купівлю-продаж, а оскільки коштів на переоформлення автомобіля у Єгорова не вистачало, вирішили, що Єгоров до накопичення необхідної суми буде користуватися автомобілем за довіреністю, а Попов не буде висувати жодних претензій з цього приводу. Також Єгоров стверджував, що він передав Попову як оплату за авто 37300 грн. На підтвердження того, що він сплатив Попову 37 300 грн, Єгоров представив у суді розписку, у якій стверджувалось, що Єгоров повернув Попову позичені 37 300 грн. Єгоров просив визнати за ним право власності на автомобіль.

Чи можна визнати Єгорова власником автомобіля чи автомобіль підлягає поверненню Попову? З якого моменту виникає право власності у набувача за договором? Яка із сторін несе ризик випадкової загибелі речі? Яке рішення повинен винести суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Практичне завдання № 2

Степанова за письмовим правочином подарувала своєму онуку Володимирі автомобіль. Оскільки він ще не досягнув повноліття, автомобіль зберігався в її господарстві й інколи використовувався її синами. Старший син Степанової, Петро, на цьому автомобілі потрапив в аварію, в якій загинув, а автомобіль був пошкоджений. Після аварії пошкоджений автомобіль зберігався на штрафному майданчику патрульної поліції. За цей час з нього була демонтована коробка передач та масляний фільтр. Володимир, як власник автомобіля, звернувся до спадкоємців Петра з вимогою відновити автомобіль або купити йому новий. Дружина загиблого відмовилася від цього, вказавши, що автомобіль не був переданий, то домовленість між Степаном і Володимиром недійсна. Крім того, вона вказала, що, наскільки їй відомо, для передачі права власності на автомобіль існує спеціальний порядок. Патрульна поліція також висунуло вимогу до спадкоємців Петра про відшкодування витрат, пов'язаних зі зберіганням пошкодженого автомобіля на штрафному майданчику. В свою чергу, з боку Володимира був пред'явлений позов до

патрульної поліції про повернення зниклих запчастин автомобіля.

Проаналізуйте дану ситуацію і дайте відповідь, коли і за яких підстав виникає та припиняється право власності? Хто несе ризик випадкового знищення та пошкодження майна?

Практичне завдання № 3

За договором купівлі-продажу мале підприємство «Агва» придбало у ТОВ «Вікторія» партію товару. При укладенні договору було передбачено, що покупець повинен забрати товар 1 липня, а він прибув за ним тільки 3 липня і з'ясував, що під час грози 2 липня в склад попала блискавка, і товар згорів. Покупець пред'явив позов до продавця про надання йому тієї ж кількості і якості товару та відшкодування збитків.

Як має бути вирішена справа? Які наслідки настануть у тому випадку, якщо товар було відібрано та розміщено у окремому складі?

Практичне завдання № 4

У 2007 р. Коваленко успадкувала після смерті батька третину двоповерхового будинку в м. Люботин та вирішила її продати. Оскільки бажаючих купити частку не знайшлося, справа з продажем затягнулася. Тим часом інші спадкоємці, які проживали в цьому будинку, подали до суду позов про стягнення з Коваленко частини витрат, які вони понесли у зв'язку з утриманням будинку. Свою вимогу вони мотивували тим, що Коваленко не сплачує комунальних платежів, які нараховуються за користування будинком. Коваленко проти позову заперечувала, вказуючи на те, що раз вона в успадкованому будинку не проживає, то і не повинна платити за ті послуги, які не отримувала. Відповідачка вказала, що в неї є інше житло, в якому вона мешкає, і за обслуговування якого вона вчасно сплачує комунальні платежі.

Яким чином повинна бути вирішена суперечка? Чи може бути накладене стягнення на житловий будинок (або його частину) за несплату комунальних платежів, якщо власники даного будинку відмовляються їх сплатити?

Практичне завдання № 5

До дільничного офіцера поліції із заявою звернувся Комаров. У заяві вказувалося, що його сусід Бакулін висипав на проїжджу частину дороги будівельний матеріал (цеглу, пісок, гравій). Внаслідок цього Комаров не може виїхати технікою з двору і своєчасно обробити посіви буряка. При розгляді заяви було встановлено, що у Бакуліна після того, як він привіз будматеріали, стався інфаркт, і він знаходиться в лікарні. Дільничний завантажив будматеріали в автомобіль і вивіз їх у балку край села, звідки цегла пропала. Після виписки з лікарні Бакулін подав позов до дільничного про повернення йому втраченого матеріалу.

Зробіть юридичний аналіз описаної ситуації. Яким чином можуть бути захищені інтереси Комарова? Як буде вирішена справа, якщо він подасть ще і позов про відшкодування збитків, що виникли внаслідок несвоєчасної обробки посівних площ? Яким чином можна захистити право власності Бакуліна? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та

проаналізуйте їх.

Практичне завдання № 6

До суду звернувся Петренко з вимогою про визнання права власності на квартиру. Позивач мотивував свою вимогу положеннями Цивільного кодексу, згідно яким громадянин може стати законним власником нерухомості, якщо він сумлінно користувався нею більше 15 років. В 2002 році його направили організувати засідку у квартирі, власник якої був викрадений і вбитий «чорними ріелтерами», і міліція очікувала появи злочинців у квартирі.

За словами колишнього міліціонера, тому що наказ про засідку не був відмінний, йому довелося переселитися у квартиру. Згодом до нього приєдналася його дружина, у них народився син. Тим часом убивці власника квартири були знайдені, засуджені й до теперішнього часу вже вийшли на волю.

Представники позивача затверджують, що Петренко володів квартирою «сумлінно, відкрито й безупинно» після того, як довідався про смерть власника квартири. Позивач також затверджує, що все це час справно платив комунальні платежі.

Чи підлягає вимога Петренка задоволенню? Зробіть мотивований висновок про підстави виникнення права власності на спірну квартиру. Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Практичне завдання № 7

До стада фермерського господарства Стецька пристала бездоглядна корова. Через місяць вона отелилася, а через 6 місяців фермер Стецько вирішив її продати. Під час продажу з'явився власник корови Петренко, який наполягав на поверненні корови і теляти. Фермер Стецько проти цього заперечував, вважаючи що через 6 місяців він став власником і корови, і теляти.

Як повинна бути вирішена справа? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Практичне завдання № 8

Андрій, Віктор і Світлана після смерті батька в рівних частинах успадкували його будинок, двокімнатну квартиру, дачу, гараж, автомобіль, антикварні меблі, 60 акцій АТ «Перлина» і грошовий вклад розміром 30 тис. грн в банку «Грант». Квартиру через місяць вони здали в оренду, а ще через шість місяців Віктор продав свою частку будинку та всі антикварні меблі Іванову. Світлана та Андрій з цим не погодились та звернулись за консультацією до юриста.

Дайте правову характеристику відносин, що виникли. Чи може Віктор виділити свою частку в натурі? Назвіть відмінності ідеальної та реальної часток? Як необхідно ділити прибуток від зданої в оренду квартири?

Практичне завдання № 9

Подружжя Кирилових під час перебування у шлюбі придбало квартиру, меблі, автомобіль, гараж, холодильник та телевізор. При розірванні шлюбу чоловік вимагав розділити майно та залишити йому квартиру, автомобіль та гараж, інше залишити відповідачці, оскільки він повністю утримував і дітей, і дружину, яка після одруження ніде не працювала.

Яким чином повинна бути вирішена справа? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Практичне завдання № 10

Повністю виплативши свій пай за кооперативну квартиру, Яценко вирішив її продати і звернувся до правління кооперативу по довідку про належність йому квартири на праві приватної власності. У видачі довідки Яценку було відмовлено з тієї підстави, що згідно зі статутом кооперативу житловий будинок належить кооперативу на праві власності і розпоряджатися квартирою може тільки він.

Чи законні дії правління? В якому порядку Яценко може їх оскаржити?

Практичне завдання № 11

Мешканці 48-квартирного будинку приватизували квартири, котрі вони наймали. Потім було створено об'єднання співвласників багатоквартирного будинку.

Чи можуть вони вважатися власниками всього будинку? Яке майно перебуває у спільній сумісній власності співвласників, а яке – у спільній частковій? Чи можливе виділення частки в натурі у спільній сумісній власності при відчуженні приміщення в жилу будинку?

Практичне завдання № 12

До вступу в шлюб Дмитро на праві власності мав будинок із трьох кімнат. Після реєстрації шлюбу він з дружиною проживав у цьому будинку, в якому за три роки: замінили дах, прибудували кухню та веранду, замінили підлогу, вікна та двері. При розірванні шлюбу Дмитро вимагав виключити будинок із майна, що підлягає поділу, оскільки він належить йому на праві приватної власності. Дружина наполягала на розподілі будинку, зауваживши, що перебудова проводилась і за її кошти, а вартість будинку після проведення ремонтних робіт зросла вдвічі.

Як необхідно вирішити спір?

Практичне завдання № 13

Під час перебування в шлюбі подружжя Сіренків придбало автомобіль. У 2006 році в нотаріальній конторі був посвідчений договір дарування автомобіля дружині, а у липні 2007 року шлюб був розірваний. Чоловік продовжував користуватися автомобілем і після розірвання шлюбу, при цьому машина не була перереєстрована в органах ДАІ. Дружина Сіренка подала позовну заяву до суду про повернення автомобіля. Відповідач проти позову заперечував, вважаючи, що право власності на автомобіль у позивачки не виникло, оскільки автомобіль їй не передавався і є спільною власністю. Позивачка стверджувала, що оскільки договір був нотаріально посвідчений, то у неї виникло право власності на автомобіль.

Як має бути вирішений спір? Які види права власності можуть виникнути у подружжя?

ІІІ. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 14. Загальні положення про договір.

Практичне заняття за темою: Загальні положення про договір.

Навчальна мета заняття є: засвоєння основних теоретичних положень про цивільно-правовий договір; формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного законодавства шляхом вирішення ситуаційних завдань.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)

2 год. (заочна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та види договорів.
2. Зміст цивільно-правового договору і класифікація його умов. Форма договору.
3. Укладення, зміна та розірвання договору.

Література:

1. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / [Аврамова О. Е., Вакулович Е. В., Горбенко А. С. та ін.]; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. – 420с.
2. Цивільне право України: підручник. 3-є вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч.2. Особлива. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 948 с.
3. Мічурін Є.О., Шишка О.Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2. Харків : Право, 2022. 250 с.
4. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. – К.: Вид. Ліра – К, 2015, с. 187-238.
5. Цивільне право: підручник: у 2 ч. Ч. 2. / за заг. ред. В.А. Кройтора та Є.О. Мічуріна. – Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2013, с.186-221.
6. Цивільне право України: навчальний посібник: у 2 ч. Ч.2 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О.Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016, С. 82-94.
7. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 2: навч. посіб. для підготовки до державного іспиту / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора та канд. юрид. наук, доц. О.Є Кухарєва. – Харків: Диса плюс, 2015. – С.86-98.
8. Цивільне право України: підручник. 2-є вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч. 2. Особлива / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 996 с.
9. Терещук Г.А. Цивільне право. Конспект лекцій. Луцьк: ЛНТУ, 2017. - 267 с. URL: http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/civilne_pravo_lekciyi.pdf (дата звернення: 20.08.2023)

10. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / Резворович К. Р. та ін. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 295 с. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83_%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf (дата звернення: 20.08.2023)
11. Цивільне право України: підручник: в 2 т. Т. 2 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 428 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/452> (дата звернення: 20.08.2023).

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття і види договорів.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Договір є одностороннім, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони. Договір є двостороннім, якщо правами та обов'язками наділені обидві сторони договору. До договорів, що укладаються більш як двома сторонами (багатосторонні договори), застосовуються загальні положення про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру цих договорів. Договір є відплатним, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає із суті договору. Сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог ЦК, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості. У договорах за участю фізичної особи – споживача враховуються вимоги законодавства про захист прав споживачів.

2. Зміст цивільно-правового договору і класифікація його умов. Форма договору.

Зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства. Сторони мають право укласти договір, в якому містяться елементи різних договорів (змішаний договір). До відносин сторін у

змішаному договору застосовуються у відповідних частинах положення актів цивільного законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті змішаного договору. Договір є обов'язковим для виконання сторонами. Строком договору є час, протягом якого сторони можуть здійснити свої права і виконати свої обов'язки відповідно до договору. Договір набирає чинності з моменту його укладення. Ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін. У випадках, встановлених законом, застосовуються ціни (тарифи, ставки тощо), які встановлюються або регулюються уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування. Зміна ціни після укладення договору допускається лише у випадках і на умовах, встановлених договором або законом. Публічним є договір, в якому одна сторона - підприємець взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться (роздрібна торгівля, перевезення транспортом загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо). Договором приєднання є договір, умови якого встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладений лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору. Попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором. Законом може бути встановлено обмеження щодо строку (терміну), в який має бути укладений основний договір на підставі попереднього договору. Істотні умови основного договору, що не встановлені попереднім договором, погоджуються у порядку, встановленому сторонами у попередньому договорі, якщо такий порядок не встановлений актами цивільного законодавства. Попередній договір укладається у формі, встановленій для основного договору, а якщо форма основного договору не встановлена – у письмовій формі. Договором на користь третьої особи є договір, в якому боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, яка встановлена або не встановлена у договорі.

3. Укладення, зміна та розірвання договору.

Договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди. Договір укладається шляхом пропозиції однієї сторони укласти договір (оферти) і прийняття пропозиції (акцепту) другою стороною. У разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті зобов'язання. Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах. У разі зміни договору зобов'язання сторін

змінюються відповідно до змінених умов щодо предмета, місця, строків виконання тощо. У разі розірвання договору зобов'язання сторін припиняються.

4. Надалі необхідно вирішити відповідні ситуаційні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття.

Ситуаційні завдання

Практичне завдання № 1

Марченко продав Гузенко будинок. Частину грошей Гузенко сплатив на момент укладення договору, а частину мав віддати через три місяці. Договір було посвідчено нотаріусом та зареєстровано у реєстрі прав власності на нерухоме майно.

Однак коли Гузенко намагався вселитись у будинок, Марченко заперечив йому в цьому на тій підставі, що договір стає дійсним лише після сплати повної вартості будинку. А поки що Гузенко може в'їхати в будинок за умови укладення договору оренди на тримісячний строк. Гузенко погодився на це, але наполягав на тому, щоб сума орендної плати увійшла у суму, яку він мав сплатити Марченко за договором купівлі-продажу будинку. Марченко з ним не погодився.

Гузенко подав позовну заяву до суду, де просив зарахувати суму оренди будинку до суми, що має бути сплачена ним Марченку за договором купівлі-продажу.

Як повинна бути вирішена справа? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Практичне завдання № 2

Іщенко пред'явив позов до Чепурної про визнання дійсним укладеного в усній формі договору купівлі-продажу. Позивач зазначав, що 14 травня 2007 р. уклав з відповідачкою правочин, за яким купив у неї за 96 500 грн будинок у м. Ужгороді. Вартість його була сплачена відповідачці. У зв'язку з тим, що відповідачка постійно проживала в іншому населеному пункті, а в момент приїзду до м. Ужгорода в неї не було при собі свідоцтва про шлюб, договір не було нотаріально оформлено. Відповідачка обіцяла зробити це під час наступного приїзду до м. Ужгорода, але потім відмовилась.

Як має бути вирішена справа? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Практичне завдання № 3

Варенко подав до одного з місцевих судів м. Харкова позовну заяву з вимогою до Райкіної про виселення останньої та усіх осіб, що з нею проживають, із квартири, розташованої в місті Харкові. Він зазначав, що є власником цього житла і проживав у ньому зі своєю дружиною. Восени 2007 р. для лікування Варенко з сім'єю тимчасово переїхав до дочки в м. Дніпропетровськ, а на час відсутності поселив у квартиру відповідачку.

Остання на пропозицію власника після його повернення звільнити житло відповіла відмовою, житло не звільнила.

Райкіна пред'явила зустрічний позов і просила визнати факт укладення договору купівлі-продажу квартири, оскільки Варенко фактично продав житло їй за 123 000 грн, але від нотаріального посвідчення правочину відмовився лише через небажання платити державне мито.

Як має бути вирішена справа? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Практичне завдання № 4

Знаходячись у відрядженні, Яковлєв прочитав у місцевій газеті оголошення про продаж Чередою комплекту крил для автомобіля. Оглянувши крила та інші запасні частини, Яковлєв погодився їх купити, але оскільки в нього не вистачало грошей, він попросив почекати його повернення через 7 днів та дав завдаток. Повернувшись із відрядження, Яковлєв захворів, про що сповістив Череду і попросив його почекати.

Череда, якому терміново потрібні були гроші, продав крила Докучаєву, а одержаний завдаток надіслав Яковлєву з повідомленням про свою відмову від укладення правочину. Не одержавши переказ та повідомлення, Яковлєв приїхав за запасними частинами.

Чи виникло зобов'язання між Яковлєвим і Чередою? Який порядок і особливості укладення договорів?

Практичне завдання № 5

Марченко та Супрунов домовились про те, що Марченко за договором позики передасть Супрунову суму в розмірі 17 000 грн. 1 липня 2007 р. вони уклали договір позики письмово та посвідчили його нотаріально. За цим договором Марченко повинен був передати вказану суму не пізніше 1 вересня 2007 р. У встановлений строк Марченко відмовився передати вказану суму через те, що між ним та Супруновим виникла сварка.

Супрунов, посиляючись на те, що договір не може бути в односторонньому порядку розірвано, звернувся до суду. В позові він просив зобов'язати Марченка виконати умови договору позики.

Як необхідно вирішити справу? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання – зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 16. Недоговірні зобов'язання.

Практичне заняття за темою: Недоговірні зобов'язання.

Навчальна мета заняття є: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного законодавства шляхом вирішення ситуаційних завдань; засвоєння основних теоретичних положень про недоговірні зобов'язання, їх особливості та види.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)

2 год. (заочна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика недоговірних зобов'язань.
2. Недоговірні зобов'язання, що виникають з правомірних дій.
3. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.
4. Деліктні зобов'язання. Поняття і система деліктних зобов'язань.
5. Відшкодування шкоди. Загальні положення про порядок та об'єм відшкодування заподіяної шкоди.
6. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави (кондикційні зобов'язання).

Література:

1. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. – К.: Вид. Ліра – К, 2015, с. 855-920.
2. Цивільне право: підручник: у 2 ч. Ч. 2. / за заг. ред. В.А. Кройтора та Є.О. Мічуріна. – Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2013, с.685-751.
3. Цивільне право України: навчальний посібник: у 2 ч. Ч.2 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О.Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016, с. 275-312.
4. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 2: навч. посіб. для підготовки до державного іспиту / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора та канд. юрид. наук, доц. О.Є Кухарєва. – Харків: Діса плюс, 2015. – С.292-331.
5. Цивільне право України: підручник: в 2 т. Т. 2 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 428 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/452> (дата звернення: 20.08.2023).
6. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник: Практикум / за ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).

7. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / Резворович К. Р. та ін. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 295 с. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83_%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf (дата звернення: 20.08.2023)
8. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч. 2. Особлива / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 996 с.
9. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / [Аврамова О. Е., Вакулович Е. В., Горбенко А. С. та ін.]; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. – 420с.
10. Цивільне право України: підручник. 3-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч.2. Особлива. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 948 с.
11. Мічурін Є.О., Шишка О.Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2. Харків : Право, 2022. 250 с.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань

1. Загальна характеристика недоговірних зобов'язань.

При розкритті навчального питання необхідно мати на увазі, що недоговірні зобов'язання — це зобов'язання, які виникають за відсутності укладеного між сторонами договору, в силу певних юридичних фактів. Ці зобов'язання можуть виникати як із неправомірних дій (заподіяння шкоди), так і з правомірних (публічна обіцянка винагороди тощо). Зобов'язання із односторонніх дій. Деліктні зобов'язання.

2. Недоговірні зобов'язання, що виникають з правомірних дій.

Розглядаючи дане питання слід звернути увагу, що до зобов'язань, що виникають із правомірних дій належать зобов'язання, що виникають із публічної обіцянки винагороди, вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення, рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.

Слід звернути увагу на поняття публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу, публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу, сторони, підстави виникнення, предмет, строк (термін виконання

завдання), права та обов'язки сторін та види. Під час вивчення зобов'язань, що виникають з факту вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення важливо розуміти те, що при здійсненні дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення вигода від таких дій повинна бути очевидною, тобто ясною для будь-якого розумного учасника цивільного обороту.

Під час вивчення зобов'язань що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи слід звернути увагу, що шкода, завдана особі, яка без відповідних повноважень рятувала здоров'я та життя фізичної особи від реальної загрози, відшкодовується державою у повному обсязі. У зобов'язаннях, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи об'єкт рятування впливає на визначення особи, яка буде відшкодовувати отриману рятівником шкоду. Якщо об'єктом рятування є майно, то визначення відшкодування зобов'язаної особи залежить від характеру шкоди, якої зазнав рятівник. Якщо рятівнику було завдано каліцтво, інше ушкодження здоров'я або смерть, спричинені рятуванням майна, що має істотну цінність, то така шкода відшкодовується в повному обсязі державою. Якщо рятівнику завдана майнова шкода під час рятування від загрози знищення майна іншої особи, яке має істотну цінність, то така шкода відшкодовується власником (володільцем) цього майна з урахуванням його матеріального становища. Розмір відшкодування шкоди не може перевищувати вартості майна, яке рятувалося.

3.Зобов'язання, що виникає внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки сторін.

Шкода, завдана внаслідок не усунення небезпеки (загрози) життю і здоров'ю фізичних осіб, їхньому майну та майну юридичних осіб, підлягає відшкодуванню за правилами, які регулюють зобов'язання із заподіяння шкоди (ст. ст. 1166 – 1208 ЦК).

4.Поняття та система деліктних зобов'язань.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: поняття деліктного зобов'язання, його предмет. Сторони кредитного зобов'язання: поняття кредитор та боржник. Умови, за яких особа може бути боржником. Види деліктних зобов'язань.

5. При визначенні підстав виникнення недоговірної зобов'язання з відшкодування шкоди слід виходити з такого, відповідно до загальної норми ч. 2 ст. 509 ЦК зобов'язання, у тому числі й недоговірні з відшкодування завданої шкоди, виникають з підстав, встановлених ст. 11 ЦК, із змісту якої випливає, що кожна із передбачених нею підстав має назву юридичного факту. Виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди ґрунтується, зрозуміло, на фактах завдання цієї шкоди.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: поняття, порядок та обсяг відшкодування моральної шкоди. Встановити в чому полягає моральна шкода відповідно до ст. 23 ЦК. Моральна шкода, завдана смертю фізичної особи, відшкодовується її чоловікові (дружині),

батькам (усиновлювачам), дітям (усиновленим), а також особам, які проживали з нею однією сім'єю. Моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини, крім випадків, коли законом передбачено відшкодування такої шкоди незалежно від вини. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на суб'єкта відповідальності за загальним правилом, та суб'єкта відповідальності в окремих випадках. Зазначити особливості відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою. Важливо: шкода, завдана малолітньою особою, відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою фізичною особою, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, якщо вони не доведуть, що шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою. Батьки зобов'язані відшкодувати шкоду, завдану дитиною, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав, протягом трьох років після позбавлення їх батьківських прав, якщо вони не доведуть, що ця шкода не є наслідком невиконання ними своїх батьківських обов'язків.

6.Зобов'язання, що виникають у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави (кондикційні зобов'язання).

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на загальні положення для набуття майна, повернення майна, відшкодування витрат на його утримання, а також на безпідставно набуте майно, що не підлягає поверненню. Важливо: якщо майно опинилося в особи на інших підставах, крім тих, що передбачені законом або договором, то ці правовідносини регулюються за правилами про набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Це зобов'язання полягає у тому, що особа, в якій знаходиться безпідставно набуте майно, зобов'язана повернути його потерпілому (а у разі неможливості – сплатити його вартість) і відшкодувати всі доходи, які вона одержала або могла одержати від цього майна.

7. Надалі необхідно вирішити відповідні ситуаційні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

З необережності 13-річного Ігоря виникла пожежа, внаслідок якої згоріли чотири приватні гаражі, у тому числі, гараж, автомашина та інше майно подружжя Велихів. При з'ясуванні обставин справи було встановлено, що власниця одного із згорілих гаражів Коріна, від'їжджаючи у відпустку, довірила свій гараж, в якому знаходилися кролі, а також зберігався мопед та пальне до нього, Ігореві, щоб він під час її відпустки годував кролів. Коли Ігор намагався завести мопед, який належав Кориній, від іскри зайнявся бензин, яким були облиті підлога та двері гаража, що і було причиною пожежі.

Подружжя Велихів звернулося до суду з позовом до батьків Ігоря про відшкодування заподіяної шкоди. Суд цей позов задовольнив у повному обсязі.

Чи правильно вирішена справа?

Завдання №2

Працівник поліції громадянин Дьомін під час виконання службових обов'язків незаконно затримав громадянина Левченка, при цьому заподіяв йому тілесні ушкодження. Левченко звернувся до суду з позовом до райвідділу міліції з вимогою відшкодувати заподіяну матеріальну та моральну шкоду. Суд у позові до райвідділу поліції відмовив, притягнувши як відповідача Дьоміна, та зобов'язав його відшкодувати заподіяну шкоду.

Чи правильне рішення суду? Як потрібно вирішити справу?

Завдання №3

Неповнолітні Сашко, 13 років, та Павло, 15 років, запалили багаття біля скирти соломи, внаслідок чого виникла пожежа і скирта повністю згоріла. Власник скирти звернувся до суду з позовом до батьків дітей. Районний суд урахував майновий стан відповідачів і задовольнив позов частково, стягнувши з них 26 тис. грн. солідарно.

Чи правильно вирішена справа? Які особливості відповідальності за шкоду, завдану неповнолітніми та малолітніми?

Завдання №4

Вироком суду за скоєння крадіжки були засуджені неповнолітні Щукін – 17 років, Малахов – 16 років, Федоров – 15 років і Титов – 14 років. Розглянувши позов про відшкодування шкоди, завданої злочином, суд стягнув з батьків 58 тис. грн солідарно. У зв'язку з цим мати Щукіна оскаржила рішення суду, посилаючись на те, що вона непрацездатна і в неї немає коштів на відшкодування шкоди. Мачуха Титова вважала, що на неї незаконно накладена відповідальність, оскільки вона не є матір'ю засудженого, батька в нього немає, а опіка над ним не встановлена.

Чи правильно вирішена судом справа?

Завдання №5

Під час зіткнення автомобілів «Славута» та «BMW» водій останнього з місця пригоди зник. Двом пасажиром автомобіля «Славута» були завдані тілесні ушкодження різної тяжкості. Пошкодження автомобіля «Славута» оцінені в 2000 грн. Водій «Славута» громадянин Жуков відшкодував завдану внаслідок ДТП шкоду пасажиру Кащенко у розмірі 54200 грн та полагодив свій автомобіль.

За фактом скоєння ДТП була порушена кримінальна справа. Органами внутрішніх справ водій «BMW» знайдений не був, а пасажир автомобіля «Славута» Гаркавий пред'явив цивільний позов у кримінальній справі до Жукова про відшкодування завданої внаслідок ДТП шкоди. Жуков проти

позову заперечував, пояснивши, що він розглядається у кримінальній справі як свідок.

Розкрийте зміст поняття «джерело підвищеної небезпеки». Який порядок відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки? Хто та в якому порядку має відшкодувати шкоду Гаркавому та Каценку?

Завдання №6

Учні початкової школи Семен, 9 років, і Борис, 10 років, організували у класі гру: кидали в підлогу і в класну дошку «стріли» (голки, прив'язані до олівців). Одна з невдало кинутих Борисом «стріл» влучила в око учню того ж класу Мухіну Михайлу, що призвело до видалення ока і тривалого лікування Михайла.

Батько Михайла пред'явив позов до батьків Бориса і до школи про відшкодування витрат на лікування Михайла, в тому числі вартості очного протеза, і занять з репетитором, якого довелося найняти, щоб Михайло не відстав у навчанні.

Суд стягнув суми, які вимагалися, з батьків Бориса і класного керівника школи солідарно, посилаючись на те, що класний керівник не здійснювала належного нагляду за поведінкою учнів у класі під час перерви, а батьки Бориса погано виховували сина.

Серед матеріалів судової справи були:

а) наказ директора школи, яким класному керівнику була оголошена догана за безвідповідальність, виявлену у роботі з дітьми, і неприйняття заходів до припинення небезпечної гри;

б) характеристика школи на Бориса, у якій відзначалися його зразкова поведінка протягом усіх років навчання в школі, гарна успішність і слухняність. Жодних претензій до нього не висловлювалося і за місцем проживання.

Батьки Бориса і школа оскаржили це рішення суду.

Як слід розв'язати цю справу?

Завдання №7

Громадянин Ковальов на своєму автомобілі пересувався однією з вулиць Одеси, коли побачив, що перед ним частина дороги провалилась вниз. Щоб не потрапити в провалля, Ковальов різко повернув кермом вправо і вдарив автомобіль, що належав прокуратурі Одеської області, а той, у свою чергу, пошкодив автомобіль громадянина Перова.

В результаті низки аварій та провалля по магістральній вулиці на день було припинено рух. Завдана пошкодженням автомобілів матеріальна шкода: Ковальову – 34560 грн, прокуратурі – 27000 грн, Перову – 18200 грн. При оформленні протоколу по факту ДТП виявилось, що Перов був у стані легкого сп'яніння, у зв'язку з чим у нього було вилучене посвідчення водія і за матеріалами справи зроблений висновок, що він не зміг правильно оцінити обстановку і уникнути маневрування зіткнення автомобілів. Крім того, в

автомобільну пробку потрапив автомобіль-морозильник, що перевозив морозиво. Внаслідок неможливості зберегти температурний режим було зіпсовано товару на 99000 грн.

Проаналізуйте ситуацію і виявіть, які склалися правовідносини. Яким чином, ким і кому буде компенсована матеріальна шкода?

Завдання №8

На зовнішній стороні балкона квартири громадянина Зленка були прикріплені лотки із землею, в яких вирощувались квіти. У вітряний день один із лотків зірвався і впав на кузов легкового автомобіля, який знаходився під балконом і належав громадянину Кутовому. В результаті події, за висновками товарознавчої експертизи, було завдано збитку на 42000 грн. Кутовий запропонував Зленку добровільно його відшкодувати. Однак той відмовився, посилаючись на те, що його вини у цьому нема, і якби не шквальний вітер, то лоток не зірвало б з його кріплення. Крім того, він посилався на те, що належний Кутовому автомобіль був припаркований з порушенням встановлених правил: не на проїжджій частині дороги, а безпосередньо під балконом, більше того – на клумбі, яку Зленко підтримував у належному стані – скопував землю, насаджував квіти, полов, поливав.

Які правовідносини виникли в даній ситуації? Які факти мають важливе значення для кваліфікації правовідносин? Визначіть, кому з означених осіб і ким буде компенсовано матеріальну шкоду.

Завдання №9

При виконанні службових обов'язків – рятуванні життя дитини, що опинилася у воді на колишньому кар'єрі, дільничний офіцер Ляшенко отримав травму. Внаслідок отриманої травми працівник поліції був визнаний інвалідом і йому була призначена пенсія з інвалідності. У зв'язку з інвалідністю він був звільнений з ОВС як такий, що не придатний для подальшого проходження служби. У встановленому порядку йому була призначена, але не виплачена матеріальна компенсація різниці між отриманим на момент звільнення грошовим утриманням та призначеною пенсією. Вважаючи це недостатнім, Ляшенко подав позов до суду про відшкодування УНП завданого збитку у вигляді втраченого ним грошового утримання. Крім того, він вимагав також компенсації моральної шкоди внаслідок вимушеного звільнення та безробіття.

Які правовідносини виникли в даному випадку і якими нормами права вони регулюються? Чи є підстави для задоволення вимог Ляшенка?

Завдання №10

Води під час весняної повені все більше підмивали беріг річки, і це загрожувало будівлям і земельним ділянкам. Громадянин Звягінцев вжив заходів для укріплення берегу, до якого прилягала його ділянка, відходами залізобетонного виробництва і будівельними відходами, які купив у будівельного об'єднання. Одночасно він укріпив і беріг, до якого прилягала земельна ділянка і будинок громадянина Карпова, який постійно проживав у

місті, а будинок використовував для відпочинку. На вимогу Звягінцева пропорційно розділити між ними понесені витрати по укріпленню берега Карпов відповів, що на такі витрати він не уповноважував Звягінцева і не укладав з ним правочину. Більше того, якщо будинок був би знесений повинню, то він, як зареєстрований у ньому, мав би право на одержання житла.

Які особливості зобов'язань, що виникають у наведеній ситуації? Як необхідно вирішити справу по суті?

Завдання №11

Під час будівництва автомобільної магістралі проводилися підривні роботи. Внаслідок впливу вибухової хвилі був пошкоджений житловий будинок громадянина Криленка. Будинок знаходився в аварійному стані і підлягав капітальному ремонту, вартість якого становила 250 000 грн. Спеціалізоване управління, яке здійснювало підривні роботи субпідрядника, відмовилось від відшкодування шкоди, стверджуючи, що ним були вжиті усі заходи по забезпеченню безпеки підривних робіт: вони проводилися на підставі розрахунків (безпечна відстань, потужність вибухової хвилі, конструктивні властивості будівлі в небезпечній зоні та ін.), зроблених підрядною будівельною організацією. Помилки в цих розрахунках і були причиною заподіяння шкоди.

Чи вправі Криленко вимагати відшкодування заподіяної шкоди? Хто є належним відповідачем по цій справі?

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 17. Загальні положення про спадкування.

Практичне заняття за темою: Загальні положення про спадкування

Навчальна мета заняття: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного законодавства шляхом вирішення ситуаційних завдань; закріплення основних теоретичних положень про спадкування.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття спадкування, підстави спадкування. Відкриття спадщини, місце і час відкриття спадщини.
2. Спадкова маса. Суб'єкти спадкових правовідносин. Об'єкти спадкового правонаступництва.
3. Спадкування за заповітом.
4. Спадкування за законом.
5. Здійснення спадкових прав.
6. Спадковий договір.

Література:

1. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. – К.: Вид. Ліра – К, 2015, с. 921-1009.
2. Цивільне право: підручник: у 2 ч. Ч. 2. / за заг. ред. В.А. Кройтора та Є.О. Мічуріна. – Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2013, с.752-812.
3. Цивільне право України: навчальний посібник: у 2 ч. Ч.2 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О.Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016, с. 313-352.
4. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 2: навч. посіб. для підготовки до державного іспиту / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора та канд. юрид. наук, доц. О.Є Кухарєва. – Харків: Диса плюс, 2015. – с.332-370.
5. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч. 2. Особлива / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 996 с.
6. Цивільне право України: підручник: в 2 т. Т. 2 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 428 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/452> (дата звернення: 20.08.2023).
7. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / [Аврамова О. Е., Вакулович Е. В., Горбенко А. С. та ін.]; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є.

Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. – 420с.

8. Цивільне право України: підручник. 3-є вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч.2. Особлива. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 948 с.
9. Мічурін Є.О., Шишка О.Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2. Харків : Право, 2022. 250 с.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття спадкування, підстави спадкування. Відкриття спадщини, місце і час відкриття спадщини.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: розуміння спадкування як правової категорії та його особливості, підстави та умови спадкування, місце і час відкриття спадщини. Слід мати на увазі, що під спадкуванням розуміється перехід майнових і деяких особистих немайнових прав і обов'язків (спадкової маси) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Також необхідно звернути увагу на те, що термін «спадкове право» використовують у двох значеннях суб'єктивному й об'єктивному. Відповідно слід розкрити обсяг таких понять.

2. Спадкова маса. Суб'єкти спадкових правовідносин. Об'єкти спадкового правонаступництва.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: розуміння спадкової маси як правової категорії, права та обов'язки, які входять до складу спадщини, а також права та обов'язки померлого, які не успадковуються. Слід мати на увазі, що до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. Спадщина переходить до спадкоємців як єдине ціле до складу якої входять права спадкодавця (активи) та його борги (пасив) незалежно від кількості та моменту виникнення.

Потрібно звернути увагу на: розуміння того хто відноситься до суб'єкти спадкових правовідносин; хто може бути спадкоємцем, а також умови та підстави виникнення такого правового становища; право на спадкування; визначення кола спадкоємців, підстави усунення від спадкування. Важливо розуміти те, що особа, після смерті якої залишилось майно, називається спадкодавцем. Ним може бути тільки фізична особа. Юридична особа не вмирає, вона припиняється, але і після цього право спадку на його майно не утворюється. Особи, до яких переходить майно померлого, називаються спадкоємцями. Ними можуть бути громадяни України, іноземні громадяни, апатриди, юридичні особи і держава.

Вивчаючи об'єкти спадкового правонаступництва основну увагу потрібно звернути на: розуміння того, що являє собою об'єкти спадкового правонаступництва, а також порядок спадкування права на земельну ділянку; спадкування частки у праві спільної власності; спадкування права на вклад у банку; спадкування права на відшкодування збитків, моральної шкоди та сплату неустойки.

1. Спадкування за заповітом.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: порядок та умови спадкування за заповітом; поняття заповіту; право на заповіт; право на зміну та скасування заповіту; суб'єкти спадкування за заповітом; загальні вимоги до форми заповіту; заповіт з умовою; заповіт подружжя; секретний заповіт; недійсність заповіту. Слід мати на увазі, що заповітом є особисте письмове розпорядження фізичної особи стосовно свого майна на випадок смерті (ст. 1233 ЦК). зміст заповіту становлять розпорядження заповідача щодо його майнових прав та обов'язків. Також необхідно опанувати знання щодо меж складення змісту заповіту та порядок тлумачення його умов.

Також потрібно звернути увагу на умови виникнення права на обов'язкову частку у спадщині та порядок його реалізації відповідно до закону. Слід виходити з того, що з метою захисту інтересів утриманців – неповнолітніх, повнолітніх непрацездатних дітей спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка) (п. 1 ст.1241 ЦК). Розмір обов'язкової частки у спадщині може бути зменшений судом з урахуванням відносин між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також інших обставин, які мають істотне значення.

2. Спадкування за законом.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: умови виникнення спадкування за законом; підстави спадкування за законом; черговість спадкування за законом; зміна черговості закликання до спадкування; спадкування за правом представлення; а також питання щодо частки спадкоємців за законом у спадковому майні.

3. Здійснення спадкових прав.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: умови виникнення права на прийняття спадщини; строки для прийняття спадщини; наслідки спливу строку для прийняття спадщини; право на відмову від прийняття спадщини; правові наслідки відмови від прийняття спадщини; перехід права на прийняття спадщини, а також дії, які свідчать про прийняття спадщини. Окремо потрібно звернути увагу на: подання заяви на прийняття спадщини; прийняття спадщини особою, яка постійно проживала зі спадкодавцем; прийняття спадщини малолітніми, неповнолітніми, недієздатними особами та особами, дієздатність яких обмежена. Слід мати на увазі, що спадкоємець, який прийняв спадщину, може одержати свідоцтво про право на спадщину. Відповідно потребує вивчення такі питання як, свідоцтво

про право на спадщину, строк видачі свідоцтва про право на спадщину, державна реєстрація права на спадщину, внесення змін до свідоцтва про право на спадщину та його анулювання, визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.

4. Спадковий договір.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: поняття спадкового договору, юридична характеристика та умови виникнення таких договірних правовідносин; сторони спадкового договору; форма спадкового договору; обов'язки набувача у спадковому договорі; особливості спадкового договору з участю подружжя; забезпечення виконання спадкового договору; розірвання спадкового договору.

III. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні ситуаційні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

Катков, громадянин Польщі, який постійно проживав у м. Харкові і мав там житловий будинок та інше майно, на власному автомобілі виїхав у довгострокове відрядження у Францію, де через кілька місяців помер.

Визначте місце відкриття спадщини Каткова.

Завдання №2

Внаслідок автомобільної аварії загинуло подружжя Никифорових. Чоловік помер на місці аварії, а дружина – через чотири години в лікарні. У подружжя Никифорових залишилось двоє дітей: син та дочка, а крім них, мати Никифорова віком 72 роки, батько Никифорової віком 65 років та дорослий непрацездатний брат Никифорова, який мешкав разом з подружжям Никифорових.

Визначте коло спадкоємців після смерті подружжя Никифорових.

Завдання №3

Після смерті громадянина Будякова залишилось майно, що складалось із автомашини, акцій ЗАТ «Оболонь», земельної ділянки, отриманої у довічне користування, колекції марок, носильних речей, предметів домашнього вжитку та банківського вкладу в сумі 2000 доларів США. Дружина віком 50 років та повнолітня дочка проживали однією сім'єю з Будяковим, а його дорослий син зі своєю сім'єю – окремо. Після конфлікту в сім'ї він принципово не підтримував контактів з родичами. Дружина та дочка померлого вважали, що сину, який проживає окремо і не брав участі у накопиченні сімейного майна, нічого зі спадкового майна не належить.

Чи обґрунтована така позиція? Як має бути розділене спадкове майно?

Завдання №4

Сім'я громадянина Трушина складалась: з дружини віком 60 років, чоловіка дочки, яка померла за рік до смерті Трушина, та двох онуків. Трушин

помер, залишивши заповіт, в якому єдиним спадкоємцем була зазначена померла дочка.

Яка в даному випадку підстава спадкування? Як має бути розподілене спадкове майно? Як його належало б розподілити, якби дочка Трушина померла через місяць після смерті свого батька, не встигнувши прийняти майно?

Завдання №5

Після смерті важко хворого громадянина Скорика залишилась спадщина, на отримання якої претендували: Петро – єдиний спадкоємиць за заповітом, що проживав разом із спадкодавцем і доглядав його 6 останніх років перед смертю; син Василь, що проживав окремо від спадкодавця і не підтримував з ним зв'язків; рідний брат Олексій – інвалід I групи, що проживав та працював в іншому місті. Петро в суді просив усунути від надання спадщини Василя на тій підставі, що останній злісно ухилився від матеріальної допомоги батькові, про що були пред'явлені відповідні докази. Брат померлого Олексій просив суд включити його до складу спадкоємців як непрацездатного, хоча він і не отримував матеріальної допомоги від спадкодавця.

Як має бути вирішений такий спір?

Завдання №6

Громадянка Кленова з дитиною проживала з 2000 р. з громадянином Бутовим однією сім'єю, не перебуваючи з ним у шлюбі. Дитина Кленової не була всиновлена Бутовим. За час спільного життя у них народилося ще двоє дітей, відносно яких Бутов визнавав своє батьківство з оформленням в органах РАЦС. Кленова була на утриманні Бутова, здійснюючи догляд за дітьми та ведучи домашнє господарство. В 2016 р. Бутов помер, залишивши єдиним спадкоємцем за заповітом не всиновлену дитину Кленової. Інших родичів та утриманців він не мав.

Чи можуть Кленова та діти Бутова отримати спадщину після смерті Бутова?

Завдання №7

Громадянин Фетисов, що проживав зі своєю непрацездатною дружиною та працездатним братом у двокімнатній квартирі, залишив заповіт на свою половину квартири на користь сина від першого шлюбу, який проживав окремо. Решту майна, в тому числі предмети домашньої обстановки та банківський вклад в сумі 5 тис. доларів США, він заповів своїй дружині. Після смерті Фетисова в суд звернулася його дружина з позовом про визнання частково недійсним заповіту, складеного на користь сина. Свій позов вона мотивувала тим, що вона непрацездатна і користується правом обов'язкової частки. До суду звернувся також брат Фетисова з позовом про визнання заповіту недійсним, вказуючи, що він проживав однією сім'єю зі спадкодавцем протягом останніх 5 років до його смерті, доглядав брата і за письмовою домовленістю, посвідченою родичами на раді членів сім'ї, на якій

був присутній син померлого, його визнали єдиним спадкоємцем брата.

Як слід вирішити спір.

Завдання №8

Михайлов, Іванова і Сизова звернулись до суду з позовом до Захарова про визнання частково недійсним свідоцтва про право на спадщину, яке було видане відповідно до заповіту Сіренка на ім'я відповідача. Одночасно позивачі просили визнати за кожним з них право власності в порядку спадкоємства на 1/3 частину будинку. Позивачі посилались на те, що, по-перше, в заповіті спадкодавець розпорядився на випадок смерті тільки відносно грошового вкладу, але нотаріальна контора помилково видала Захарову свідоцтво про право на спадщину на все майно, в тому числі і на будинок; по-друге, вони сплатили гроші заповідачу за відчуження будинку шляхом укладення заповіту, який він зобов'язувався не відмінити й не змінювати, про що є окремий письмовий документ, написаний власноручно заповідачем. У судовому засіданні нотаріус Айматова пояснила, що вона протягом недовгого часу складала текст двох заповітів: згідно з першим спадкодавець залишив будинок, який належав йому, в рівних частинах Михайлову, Івановій та Сизовій. Через 1 день на прохання спадкодавця був складений ще один заповіт, в якому вказувалось, що заповідач не позбавляє права спадкувати інших спадкоємців, але Захарову повинні відійти грошовий вклад та майно, що збережеться в натурі на момент смерті заповідача.

Як треба вирішити справу? Яким чином відбувається скасування та зміна заповіту? Чи можна оспорювати заповіт показаннями свідків?

Завдання №9

Громадянин Дяченко пред'явив позов до вдови Борисенка про відшкодування шкоди завданої каліцтвом. Позивач зазначив, що автомобіль під керуванням Борисенка скоїв ДТП, внаслідок якої йому завдані тяжкі тілесні ушкодження, що стали причиною повної втрати професійної працездатності. Посилаючись на те, що відповідачка в добровільному порядку відмовилась відшкодувати втрачений у зв'язку з каліцтвом заробіток, позивач просив стягнути з неї одноразово 1817 грн. і щомісячно по 908 грн., а також моральну шкоду в розмірі 8765 грн. Суд задовольнив позов. У касаційній скарзі відповідачка просила скасувати рішення суду і звільнити її від відповідальності, посилаючись на те, що, як встановила судово-медична експертиза, її чоловік помер за кермом від серцевого нападу, і вже некерована машина завдала шкоди Дяченку, тому вона не повинна нести відповідальність за заподіяну після смерті чоловіка шкоду.

Проаналізуйте обставини справи і вкажіть, за які борги спадкодавця відповідає спадкоємець.

Завдання №10

Після смерті громадянина Маленка до його дочки Івасюк звернулась з позовом організація, в якому просила визнати право на спадщину за заповітом,

що був складений Маленком у формі листа до друзів та посвідчений підписами двох осіб. У цьому листі Маленко вказував, що своє майно залишає побудованій на його гроші бібліотеці в селі, де він народився. Цей лист, на думку позивача, є заповітом померлого, якому повинна бути надана юридична сила. Івасюк позову не визнала і вказала, що, оскільки нотаріально посвідченого заповіту немає, лист його замінити не може.

Як повинна бути вирішена справа? Які правила посвідчення заповіту при свідках?

Завдання №11

Громадянка Василенко, вдова Хоменка, який помер 13 вересня 2007 року, звернулася до суду з позовом до В.Хоменко – матері померлого спадкодавця – про усунення її від спадщини. Василенко мотивувала це тим, що В.Хоменко залишила свого сина у віці одного року шести місяців матері чоловіка, злісно ухилялась від його виховання та утримання.

Розгляньте підстави усунення від спадщини.

Завдання №12

Через рік після смерті громадянки Сирцової АТ «Світанок» звернулось з позовом до чоловіка померлої про відшкодування 3000 грн. Сирцова працювала завідуючою складом, і за період роботи виявилася недостача майна на цю суму, яка не була з неї стягнута внаслідок її смерті. Суд позов задовольнив і стягнув з Сирцова як спадкоємця 3000 грн.

Чи правильне судове рішення?

Завдання №13

Після смерті громадянина Івенка між його спадкоємцями: дружиною, неповнолітньою дочкою Оксаною та повнолітньою дочкою Іриною, яка проживала окремо, виник спір про поділ майна. З усього майна, що знаходилося у квартирі померлого, суд поділив лише кришталь на суму 9500 грн, а інші речі: 667 книжок художньої літератури, три килими, два холодильники, два телевізори закордонного виробництва, два імпортні меблеві гарнітури, п'ять коштовних чайних і столових сервізів – відніс до предметів домашньої обстановки та вжитку.

Чи вірне рішення суду?

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 19. Цивільні процесуальні правовідносини. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин

Практичне заняття за темою: Цивільні процесуальні правовідносини. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин

Навчальна мета заняття: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного законодавства та складання процесуальних документів шляхом вирішення ситуаційних завдань; закріплення основних теоретичних положень щодо цивільних процесуальних правовідносин та суду як обов'язкового їх суб'єкту.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)

2 год. (заочна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та елементи цивільних процесуальних правовідносин, підстави і передумови їх виникнення.
2. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Склад суду, відводи.
3. Поняття та види цивільної юрисдикції судів.

Література:

1. Васильєв С.В. Цивільний процес: підручник. Київ: Правова єдність: Алерта, 2019, с.54-68, 117-132.
2. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. – Львів: ЛьвДУВС, 2016, с. 60-93, 211-244. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/453> (дата звернення: 20.08.2021)
3. Цивільний процес : навчальний посібник / К. В. Гусаров та ін. Харків : Право, 2020, с.50-54, 88-100.
4. Курс цивільного процесу: підручник / В. В. Комаров, В. А. Бигун, В. В. Баранкова та ін; за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011, с. 213-290.
5. Ізарова І. О., Ханик-Посполітак Р.Ю. Цивільний процес України : навчальний посібник / І. О. Ізарова, Р. Ю. Ханик-Посполітак. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Дакор, 2018, с. 33-57.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття та елементи цивільних процесуальних правовідносин, підстави і передумови їх виникнення.

При вивченні цього питання слід з'ясувати поняття та характерні ознаки, у тому числі і основні елементи цивільних процесуальних правовідносин, знати його види та визначитись з кожним елементом цивільних процесуальних правовідносин. Слід мати на увазі, що цивільним процесуальним правовідносинам як різновиду правових відносин притаманні специфічні, тільки їм властиві ознаки, які є основою для розмежування цивільно-процесуальних та інших правовідносин: вони мають правовий характер; обов'язковим їх суб'єктом є суд; вони мають владний характер. Цивільні процесуальні правовідносини мають свої елементи, до яких зазвичай відносять суб'єктів, об'єкт та зміст.

2. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Склад суду, відводи.

При розгляді цього питання слід з'ясувати роль та основні повноваження суду, звернути увагу на обсяг його правосуб'єктності. Необхідно з'ясувати яким чином формується склад суду для розгляду справи, яка кількість суддів може бути у складі суду та що собою являє колегіальний розгляд справи. Також в процесі розгляду даного питання потребує з'ясування перелік підстав для відводу та самовідводу судді відповідно до чинного законодавства та порядок вирішення заявленого відводу. Особливу увагу слід приділити підставам недопустимості повторної участі судді в розгляді справи. Вивчення цього питання потребує також і набуття знань з приводу наслідків відводу суду або судді, що передбачені у чинному законодавстві, також спосіб формування нового складу суду, який буде розглядати справу. Також, необхідно ознайомитись з порядком процесуальних дій, направлених на вирішення питання про відвід або самовідвід як до, так і після відкриття провадження у справі. Слід приділити увагу можливості визнання відводу необґрунтованим. При вивченні цього питання слід мати на увазі, що суд — орган влади, наділений компетенцією (повноваженнями) по здійсненню правосуддя шляхом вирішення цивільних і кримінальних справ. Тому суд — не тільки обов'язковий, але й вирішальний суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин.

3. Поняття та види цивільної юрисдикції судів.

При вивченні цього питання необхідно визначити справи, що відносяться до юрисдикції загальних судів. Також слід приділити особливу увагу видам провадження (позовне, наказове, окреме), у порядку яких здійснюється судове провадження. Питання пов'язане з визначенням видів судів, які можуть розглядати справи в порядку цивільного судочинства. Звернути увагу на роль місцевих загальних судів, судів апеляційної інстанції та судів касаційної інстанції. При вивченні цього питання слід мати на увазі, що цивільна юрисдикція - це визначена законом сукупність повноважень судів щодо розгляду цивільних справ, віднесених до їх компетенції. Відповідно до чинного цивільного процесуального законодавства визначено предметну, суб'єктивну, інстанційну та територіальну (підсудність) юрисдикцію.

Предметна юрисдикція визначає, яка категорія справ відноситься до вирішення в порядку цивільного судочинства.

Необхідно назвати та обґрунтувати поділ на види територіальної підсудності, передбаченої чинним законодавством (підсудність справ, у яких однією зі сторін є суд або суддя, за місцем проживання або місцезнаходженням відповідача, за вибором позивача, виключна підсудність). При вивченні цього питання слід мати на увазі, що одним із найголовніших питань, які стоять перед суддею при відкритті провадження у цивільній справі, є питання підсудності такої справи даному суду. Визначити підсудність справи означає з'ясувати, до компетенції якого із численних судів першої інстанції відноситься вирішення даної справи.

4. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні ситуаційні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

Хмельницький звернувся до суду з позовом до Беляєвої про визнання недійсним усиновлення її сина Сергія. Суд відмовив у відкритті провадження на тій підставі, що рішення про скасування усиновлення має бути винесено райвиконкомом.

Чи підлягає справа розгляду в порядку цивільного судочинства? Чи може бути оскаржена ухвала суду про відмову у відкритті провадження на тій підставі, що заява не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства?

Завдання №2

Громадянка Петренко звернулася з позовом до ТОВ «Меркурій» про стягнення заборгованості по заробітній платі.

Під час розгляду справи по суті Петренко дізналася, що представник ТОВ «Меркурій» адвокат Соколова, є нареченою сина судді Іванова, який розглядає справу.

Які заходи може вжити позивачка для забезпечення об'єктивності розгляду справи? Чи підлягає відводу суддя Іванов за таких підстав?

Завдання №3

Громадянин Мирський звернувся до місцевого суду з позовом про відібрання дитини. Відповідачкою по справі була помічник голови суду Мирська.

Суддя Петрова, що відкрила провадження у справі за позовом Мирського, заявила самовідвід з мотивів приязного ставлення до відповідачки. Після передачі справи всіма суддями місцевого суду було заявлено самовідвід з тих самих підстав.

Яким судом у цьому випадку буде слухатись справа за позовом Мирського?

Завдання №4

В червні 2015 року громадянин Іванов, мешканець с. Токарі-Бережки Лебединського району Сумської області відпочивав з друзями на березі ставка. Роздягнувшись, він пірнув у воду і не виринув. Пошук його тіла на дні ставка командою водолазів результату не дав.

В січні 2016 р. його дружина вирішила звернутися до суду з заявою про визнання чоловіка безвісно відсутнім.

Якому суду підсудна дана справа? Судом в якому складі вона буде слухатись? Який, на вашу думку, в наведеному прикладі застосовується вид підсудності?

Завдання №5

Подружжя Розанових, не маючи спільних дітей, прожили у шлюбі три роки, два з яких вони мешкали окремо один від одного. Дружина, громадянка Розанова, звернулася до чоловіка з пропозицією розірвати шлюб, але згоди на розірвання шлюбу від чоловіка не отримала.

Чоловік, громадянин Розанов, повідомив дружину, що особисто він не має заперечень проти розірвання шлюбу, але його мати вважає, що офіційно оформлювати розлучення передчасно.

До юрисдикції якого органу належить врегулювання правовідносин, що склалися між подружжям? Чи змінилася б юрисдикція, якщо подружжя Розанових мало спільних неповнолітніх дітей?

Завдання №6

Турбін звернувся до суду з позовом про поновлення на роботі на посаді майстра-сантехніка у кооперативі «Будівельник» у зв'язку з тим, що його було звільнено на підставі рішення загальних зборів членів кооперативу. Свою вимогу він мотивував тим, що на зборах були присутні 9 із 16 членів кооперативу, тому згідно із Статутом кооперативу його звільнення не може бути визнано правомірним.

Суддя відмовив у відкритті провадження, посилаючись на те, що справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, а повинна розглядатися відповідним райвиконкомом.

Як може захистити свої права Турбін? Чи підлягає ця справа розгляду в суді?

Завдання №7

Тищенко звернулася до суду з позовом проти лікарні про поновлення на роботі на посаді лікаря, звідки її було звільнено за згодою профспілкового комітету. Суддя відмовив у відкритті провадження, мотивуючи відмову тим, що позивачка повинна звернутися до КТС, а лише потім до суду.

Чи правильні дії суду? Визначте юрисдикцію спорів, що виникають із трудових правовідносин.

Завдання №8

Миронов звернувся до суду з позовом про стягнення з Білопільської бази «Холбос» грошової суми, мотивуючи свої вимоги тим, що при розрахунку з відповідачем йому не було повністю сплачено заробітної плати. Суддя відмовив у відкритті провадження, зазначивши, що Мироновим не дотримано встановленого законом для цієї категорії справ порядку попереднього позасудового вирішення справи.

Чи правильні дії суду?

Завдання №9

Романченко звернулася до місцевого суду Київського району м. Харкова з позовом про встановлення батьківства та стягнення аліментів із Вестова. Суддя надіслав позовну заяву у Куп'янський міський суд за місцем проживання відповідача для розгляду справи по суті, посилаючись на те, що позов подано з порушенням правил підсудності.

Чи правильні дії судді? Який вид підсудності встановлено для цієї категорії справ?

Завдання №10

Мешканець с. Печеніги Чугуївського району Харківської області Вітренко вирішив звернутися до суду з позовом про відшкодування моральної і матеріальної шкоди, завданої йому незаконним рішенням Зарічного районного суду м. Суми.

Визначте підсудність справи.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 20. Учасники судового процесу

Практичне заняття за темою: Учасники судового процесу

Навчальна мета заняття: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного законодавства та складання процесуальних документів шляхом вирішення ситуаційних завдань; закріплення основних теоретичних положень щодо учасників судового процесу, їх процесуальних прав та обов'язків.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)

2 год. (заочна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття і склад учасників справи. Процесуальні права та обов'язки учасників справи.
2. Сторони в цивільному процесі. Процесуальна співучасть.
3. Треті особи в цивільному процесі.
4. Процесуальне правонаступництво.
5. Участь у цивільному процесі органів та осіб, яким за законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.
6. Судове представництво.
7. Інші учасники судового процесу.

Література:

1. Васильєв С.В. Цивільний процес : підручник. Київ : Правова єдність: Алерта, 2019, с.69-116.
2. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. – Львів: ЛьвДУВС, 2016, с.94-171.
3. Цивільний процес : навчальний посібник / К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов [та ін.]. Харків : Право, 2018, с.55-87.
4. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бигун, В. В. Баранкова та ін; за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011, с. 291-390.
5. Ізарова І. О., Ханик-Посполітак Р.Ю. Цивільний процес України : навчальний посібник / І. О. Ізарова, Р. Ю. Ханик-Посполітак. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Дакор, 2018, с.58-76.
6. Цивільний процес : навч. посіб. / [О. Г. Бортнік, О. Л. Зайцев, В. А. Кройтор та ін.] ; за заг. ред. В. А. Кройтора ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2022. – 336 с.
7. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, О. І. Антонюк, М. П. Апанасюк та інш.], за ред. Ю. М. Жорнокуя, Л. В. Красицької; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Право, 2017. – 808 с.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття і склад учасників справи. Процесуальні права та обов'язки учасників справи.

При вивченні даного питання слід звернути увагу на обсяг поняття учасників справи та визначитись з його складом. Слід мати на увазі, що в залежності від того, за правилами якого провадження розглядається цивільна справа та специфіки конкретної категорії справ, учасники справи мають різний склад. При вивченні цього питання особливу увагу слід приділити поняттям цивільної процесуальної правоздатності та цивільної процесуальної дієздатності.

2. Сторони в цивільному процесі. Процесуальна співучасть.

Питання передбачає вивчення поняття та ознак сторін, їх процесуальних прав та обов'язків, передбачених чинним законодавством, а також порядок заміни неналежного відповідача. При підготовці до заняття слід звернути увагу на процесуальний статус сторін у цивільному процесі, дискусійні питання щодо понять «позивач» та «відповідач». Визначити ознаки сторін, перш за все їх матеріально-правову та процесуальну заінтересованість у справі, а також загальні та спеціальні права і обов'язки сторін. Слід мати на увазі, що відповідно до цивільного процесуального законодавства, сторонами в цивільному процесі є позивач і відповідач. Позивачем і відповідачем можуть бути фізичні і юридичні особи, а також держава. (ст. 48 ЦПК).

Співучасть обумовлена наявністю кількох осіб в якості позивачі та/або відповідачів. Слід знати умови можливої процесуальної співучасті та підстави залучення до участі у справі співвідповідача. Більш детально слід вивчити питання співучасті сторін, процесуальні права та обов'язки співучасників (співпозивачів та співвідповідачів) та заміни неналежного відповідача. Слід мати на увазі, що згідно ч.1 ст. 50 ЦПК позов може бути пред'явлений спільно кількома позивачами або до кількох відповідачів. Кожен із позивачів або відповідачів щодо другої сторони діє в цивільному процесі самотійно.

1. Треті особи в цивільному процесі.

Вивчення вказаного питання передбачає з'ясування підстав поділу третіх осіб на категорії залежно від наявності у них самотійних вимог щодо предмета спору, а також наслідки незалучення у справу третіх осіб, які не заявляють самотійних вимог. При вивченні третіх осіб у цивільному процесі варто звернути увагу на особливості інституту третіх осіб у цивільному процесі, з'ясувати їх відмінні ознаки від сторін, особливості участі у справі множинності осіб на стороні позивача або відповідача та третьої особи.

2. Процесуальне правонаступництво.

Слід визначити підстави процесуального правонаступництва та порядок дій особи, яка була визнана правонаступником. Також слід звернути увагу на обов'язковість всіх процесуальних дій для правонаступника, які були вчинені до його вступу під час розгляду справи. При підготовці до цього питання важливо знати, що згідно із ч.1 ст. 55 ЦПК у разі смерті фізичної особи, припинення юридичної особи, заміни кредитора чи боржника у зобов'язанні, а також в інших випадках заміни особи у відносинах, щодо яких виник спір, суд залучає до участі у справі правонаступника відповідної сторони або третьої особи на будь-якій стадії судового процесу.

3. Участь у цивільному процесі органів та осіб, яким за законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Слід назвати осіб та посадових осіб, які можуть звертатися до суду в інтересах інших осіб, та їх процесуальні права. Участь прокурора в цивільному процесі підлягає детальному дослідженню. При цьому необхідно вивчити не лише норми ЦПК України, але й відповідні норми Закону України «Про прокуратуру». Представницька функція прокуратури, закріплена в Конституції України, викликає ряд дискусій серед учених, що підлягає врахуванню при підготовці до заняття. Слід також звернути увагу на особливості участі у справі інших органів та осіб, які звертаються до суду за захистом прав інших осіб, суспільних інтересів. При підготовці до цього питання важливо знати, що стаття 56 ЦПК закріплює можливість участі у цивільному процесі органів та осіб, яким за законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб у випадках, встановлених законом. До них відносять таких суб'єктів, як прокурор, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи.

4. Судове представництво.

При розгляді питання представництва слід звернути увагу на поняття представництва у суді, коло осіб, які можуть бути представниками та які не можуть бути представниками, види представництва та належне оформлення повноважень представника на участь у цивільній справі. Вивченню також підлягає обсяг процесуальних прав та обов'язків, належних представникам у справі, їх процесуальна правосуб'єктність.

5. Інші учасники судового процесу.

Необхідно знати перелік осіб, що відносяться до категорії інші учасники судового процесу та їх процесуальне становище (права та обов'язки). Учасниками судового процесу, крім учасників справи та їхніх представників, є помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст

8. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні ситуаційні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

Громадянин Васьковський, перебуваючи за кермом вантажної автомашини «KpAZ», що належала ТОВ «Дубрава», не справився з керуванням і зіткнувся з автомобілем «БМВ», що належав на праві спільної часткової власності братам Ігнатенкам— Сергію 22 років і Олексію 12 років. За кермом автомобіля «БМВ» перебував громадянин Булько, що керував машиною за дорученням.

Ігнатенко Сергій вирішив звернутися до суду з позовом про відшкодування шкоди, заподіяної майну.

Визначте склад осіб, які беруть участь у справі.

Завдання №2

Неповнолітня Дубравіна уклала шлюб з неповнолітнім Голюченком, і від цього шлюбу в них народилася дитина. У віці 17 років шлюб між ними було розірвано. Не досягши повноліття, Дубравіна вирішила звернутися до суду з позовом про відшкодування шкоди, завданої майну, що належить на праві власності її малолітній дитині.

Чи може Дубравіна звернутися до суду в інтересах свого малолітнього сина?

Завдання №3

Громадянин Греков був викликаний до місцевого суду для допиту як свідок у справі за позовом Іванова до Петрова про відшкодування шкоди, завданої приниженням честі та гідності. Греков з'явився у визначений час до суду, але дізнавшись про предмет позову відмовився давати свідчення і подав заяву про надання йому можливості ознайомитися з матеріалами справи.

Чи підлягає клопотання Грекова задоволенню?

Завдання №4

Громадянка Леоненко звернулася до місцевого суду з позовом до громадянки Фесенко про відшкодування шкоди, завданої залиттям квартири. Під час розгляду справи суд встановив, що Фесенко є неналежним відповідачем по справі, оскільки її квартира знаходиться на одному поверсі з квартирою Леоненко, а вода потрапила до квартири позивачки через стелю.

Суддя запропонував позивачці в якості відповідача залучити до справи власника квартири, що знаходиться поверхом вище квартири позивачки, Соснову. На це позивачка заявила, що знаходиться з Сосною у приязних стосунках і не бажає з нею судитися.

Як повинен діяти суддя в такій ситуації?

Завдання №5

Громадянин Ломов, працівник ВО «Хімпром», отримав заробітну плату за письмовим дорученням громадянина Руденко, який на час виплати

заробітної плати знаходився у відпустці.

Повернувшись з відпустки, Руденко довідався, що Ломов, перебуваючи в нетверезому стані, покінчив життя самогубством. Заповіту Ломов не залишив. Із членів сім'ї та близьких родичів у Ломова були лише дружина і два сини—25 і 17 років.

До кого Руденко може пред'явити позов про повернення належних йому коштів?

Завдання №6

Вироком суду громадянку Гриненко було засуджено до позбавлення волі з конфіскацією майна. Цим вироком також вирішено цивільний позов АТП – 21205, на користь якого з Гриненко було стягнуто 7 тис. грн. Чоловік засудженої Гриненко звернувся до суду з позовом про виключення з опису (арешту) телевізора та піаніно. В позовній заяві він зазначив, що ці речі належать йому на праві особистої власності, так як були придбані ще до шлюбу.

Суд відмовив у прийнятті позовної заяви через те, що у вироку суду було зазначено про конфіскацію усього майна.

Чи правильно вчинив суддя? Визначте склад осіб по цій справі.

Завдання №7

14-річний учень політехнічного коледжу Дубровський, підійшовши до хлібного магазину, побачив біля нього автомобіль, з якого водій заносив до магазину лотки з хлібом. Скориставшись тим, що біля автомобіля нікого не було, а в замку запалення знаходились ключі, Дубровський сів у автомобіль, запустив двигун і поїхав по вулиці. Назустріч йому їхала автомашина «Фіат». Не упоравшись з керуванням, Дубровський ударив в ліве крило автомобіль «Фіат» і втік з місця дорожньої пригоди. Через годину він був затриманий співробітниками міліції. Власник автомобіля «Фіат» звернувся з позовом до суду, у якому прохав зобов'язати Дубровського відшкодувати йому затрати на ремонт автомобіля.

Визначте склад осіб, які повинні брати участь у справі. Як повинен діяти суд?

Завдання №8

Рижков 17 років, та Смирнов 13 років, знаходячись у літньому таборі від Харківського комп'ютерного коледжу, порушили правила протипожежної безпеки, внаслідок чого згоріла скирта соломи, що належала КСП «Зоря». Правління КСП звернулося до суду з позовом до Рижкова та Смирнова про стягнення заподіяних збитків.

Визначте осіб, які беруть участь у справі. В яких випадках до справи залучається додатковий відповідач? Чим він відрізняється від співвідповідача?

Завдання №9

При розгляді місцевим судом цивільної справи за позовом Кирилової до Усової про встановлення порядку користування земельною ділянкою, позивачка померла. Суд, посилаючись на п. 1 ч. 1 ст. 201 ЦПК України, зупинив провадження в справі. Через шість місяців дочка та син померлої позивачки звернулись до суду з клопотанням про закриття провадження в справі. Суд задовольнив їх клопотання і закриття провадження в справі.

Чи правильні дії суду? Що таке процесуальне правонаступництво? Які процесуальні права має правонаступник у цивільній справі?

Завдання № 10

Потапова пред'явила позов до свого колишнього чоловіка Потапова про повернення телевізора, котрий, за її твердженням, був куплений нею до реєстрації шлюбу. Про спір між подружжям стало відомо представникам бюро прокату, яке й звернулося в суд з вимогою про визнання за ним права власності на телевізор. В позовній заяві було вказано, що телевізор було взято Потаповим в бюро прокату в тимчасове користування. Оскільки подружжя змінили свою адресу та переїхали в інший район міста, бюро прокату не мало змоги витребувати телевізор в обумовлений термін.

Суддя, прийнявши позовну заяву бюро прокату, сповістив його, що воно може вступити в процес в якості співпозивача.

Чи правильні дії суду? В чому полягає відмінність третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, від позивача та співпозивачів.

Завдання №11

Громадянин Іванов звернувся до громадянина Петрова з позовом про усунення перешкод в користуванні житловим приміщенням. За правовою допомогою Іванов звернувся до юриста Ольшевського.

Юрист Ольшевський за договором доручення зобов'язався надавати юридичні консультації позивачу з приводу питань, що виникають під час розгляду справи.

В якості якого процесуального суб'єкта буде виступати юрист Ольшевський по цій справі?

Завдання № 12

У засобах масової інформації було поширено відомості щодо аварії на очисних спорудах хімічного комбінату, наслідком чого стало забруднення водоймища і комунікаційних систем, використовуваних для забезпечення населення області водою. Перевіркою прокуратури м. Києва було встановлено, що в результаті зазначеного забруднення виявилися численні випадки кишкових захворювань, що загрожують епідемією.

На підставі зібраних матеріалів прокурор міста подав позов до хімічного комбінату про припинення його діяльності і відшкодуванні шкоди, заподіяної здоров'ю громадян. У заяві було зазначено, що позов пред'являється на захист

населення м. Києва і Київської області (без зазначення конкретних осіб).

Чи має право прокурор на пред'явлення подібного позову? Визначте можливе процесуальне положення осіб, що постраждали від діяльності комбінату.

Завдання № 13

Вважаючи, що сусід по квартирі Яблуков не займається вихованням усиновленого ним неповнолітнього Петра, штовхає його на шлях скоєння злочину, Самощенко звернувся до суду з позовом про відміну усиновлення, посилаючись на ч. 1 ст. 45 ЦПК України. Суд відкрив провадження у справі і притягнув до участі в процесі районний відділ освіти.

Чи правильні дії суду? Чи може Самощенко звернутися до суду з таким позовом? Визначте процесуальне становище в справі відділу освіти.

Завдання №14

Душевнохворий громадянин Юрченко, проникнувши до квартири громадянки Савченко, пошкодив її майно на суму 14500 грн. Савченко звернулася з позовом про стягнення цієї суми з матері душевнохворого. У суді було встановлено: по-перше, що Юрченко не визнаний недієздатним у встановленому законом порядку; по-друге, що його мати під час заподіяння сином шкоди була тяжко хвора і знаходилась на стаціонарному лікуванні в лікарні.

Хто є належним відповідачем за позовом Савченко?

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 21. Доказування та докази у цивільному процесі

Практичне заняття за темою: Доказування та докази у цивільному процесі

Навчальна мета заняття: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного процесуального законодавства шляхом вирішення ситуаційних завдань; закріплення основних теоретичних положень щодо доказування та доказів в цивільному судочинстві

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)

2 год. (заочна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття, мета та етапи доказування у цивільному процесі.
2. Поняття судових доказів та засобів доказування у цивільному процесі.
3. Предмет доказування.
4. Обов'язки доказування і подання доказів. Підстави звільнення від доказування.
5. Належність, допустимість, достатність і достовірність доказів.
6. Класифікація доказів.
7. Показання свідків.
8. Письмові докази.
9. Електронні докази.
10. Речові докази.
11. Висновки експерта.
12. Забезпечення доказів.

Література:

1. Васильєв С.В. Цивільний процес : підручник. Київ : Правова єдність: Алерта, 2019, с.133-181.
2. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. – Львів: ЛьвДУВС, 2016, с.172-210.
3. Цивільний процес : навчальний посібник / К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов [та ін.]. Харків : Право, 2018, с.128-149.
4. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бигун, В. В. Баранкова та ін; за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011, с. 474-515.
5. Ізарова І. О., Ханик-Посполітак Р.Ю. Цивільний процес України : навчальний посібник / І. О. Ізарова, Р. Ю. Ханик-Посполітак. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Дакор, 2018, с.112-114.
6. Цивільний процес : навч. посіб. / [О. Г. Бортнік, О. Л. Зайцев, В. А. Кройтор та ін.] ; за заг. ред. В. А. Кройтора ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2022. – 336 с.
7. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, О. І. Антонюк, М. П. Апанасюк та інш.], за ред. Ю. М. Жорнокуя,

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття, мета та етапи доказування у цивільному процесі.

Слід мати на увазі, що тенденцією в цивільному процесуальному законодавстві є посилення дії принципу змагальності при розгляді цивільних справ. Це зразково проявляється в підході до правового регулювання процесу судового доказування - «Кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень». Підлягають з'ясуванню поняття доказування, доказів, засобів доказування та їх співвідношення між собою. Також передбачається знання мети процесу доказування в цивільному процесі, порядку дотримання послідовності дій учасників судового процесу під час доказування, елементів доказування та правила щодо дотримання меж доказування. Важливо знати, що здійснення правосуддя полягає в застосуванні судом закону до встановлених під час судового розгляду фактичних обставин справи. Правильний розгляд та вирішення справи означає: а) з'ясування фактичних обставин справи; б) правова кваліфікація встановлених фактів, тобто визначення норми права, яку необхідно застосувати до даних правовідносин; в) висновок суду, тобто винесення законного і обґрунтованого рішення. Судове доказування складається з процесуальних дій сторін та заінтересованих осіб відносно ствердження фактів, зазначення доказів, їх збирання, подання, дослідження й оцінки. Як стадії (етапи) доказування в теорії процесуального права прийнято виділяти збирання, подання, дослідження й оцінку доказів.

2. Поняття судових доказів та засобів доказування у цивільному процесі.

Підлягають з'ясуванню поняття доказування, доказів, засобів доказування та їх співвідношення між собою. Вказане питання передбачає розуміння також і поняття доказів як будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Особливу увагу слід приділити переліку доказових фактів.

3. Предмет доказування.

Слід знати поняття предмету доказування яким є обставини, що підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення. Важливо враховувати те, що докази по справі повинні містити інформацію

щодо предмета доказування, тобто бути належними. Сторони мають право обґрунтовувати належність конкретного доказу для підтвердження їхніх вимог або заперечень. Суд не бере до розгляду докази, що не стосуються предмета доказування.

4.Обов'язки доказування і подання доказів. Підстави звільнення від доказування.

Питання передбачає знання правил та переліку дій, які слід вчиняти під час доказування. При цьому набувають значення ті можливості, які надаються кожній зі сторін та обов'язок, який покладається на сторони для обґрунтування своїх вимог або заперечень. Важливо враховувати те, що сторони, подаючи докази, реалізують своє право на доказування і одночасно виконують обов'язок по доказуванню, оскільки ст. 81 ЦПК закріплює правило, за яким кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, установлених законом. Також слід знати обставини, які визнаються учасниками справи та не підлягають доказуванню, якщо суд не має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання.

5.Належність, допустимість, достатність і достовірність доказів.

Проблеми належності та допустимості доказів також знаходяться в числі найбільш істотних, розгляд яких є необхідним при вивченні теми. Належність і допустимість належать до якісних характеристик доказів. У загальній формі правила про належність і допустимість знайшли відображення в ЦПК України. Однак правильно застосувати ці правила в певній правовій ситуації при розгляді та вирішенні цивільної справи можна тільки у співвідношенні їх з нормами матеріального права, які регулюють правові відносини, що є об'єктом дослідження суду. При розгляді цього питання важливо враховувати той факт, що цивільний процесуальний закон з метою не допустити відволікання уваги суду на дослідження доказів, які не мають значення для справи чи не можуть бути прийняті як докази по справі встановлює вимоги про належність, допустимість, достатність і достовірність доказів. Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності.

6.Класифікація доказів.

При розгляді цього питання підлягають з'ясуванню різні класифікаційні групи доказів. Важливо мати на увазі, що для виявлення особливостей окремих доказів вони класифікуються за видами. За характером зв'язку фактичних даних (змісту доказів) з фактами, які підлягають встановленню (з фактами, які підлягають доказуванню), докази поділяються на прямі і побічні. За процесом формування даних про факти (характерами створення доказів) докази класифікуються також на два види – первинні і похідні. В юридичній літературі існують і інші класифікації доказів, які слід виявити та дослідити.

7. Показання свідків.

Необхідно знати що є показаннями свідка та якими процесуальними діями реалізується отримання доказів через показання свідків. Слід мати на увазі, що відповідно до ст.90 ЦПК показання свідка - це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Свідок є очевидцем, він має особисті спостереження про події, що повинні стати змістом його показань. Свідок є незамінним, на відміну від експерта, перекладача та інших осіб, які мають значення для суду лише як носії певних професійних знань та можуть бути замінені іншими особами, які мають відповідні знання. Також потребує детального дослідження і питання щодо переліка осіб, які не можуть бути допитані як свідки.

8. Письмові докази.

Питання передбачає з'ясування того що письмовими доказами є документи (крім електронних документів), які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору. Також важливі є правила щодо порядку та умов використання зазначених доказів в судовому процесі. При дослідженні цього питання потребує з'ясування і ознак письмових доказів.

9. Електронні докази.

Необхідно засвоїти, що електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, та знати види електронних доказів та порядок їх використання. При дослідженні цього питання потребує з'ясування порядок подання цих доказів та їх особливості.

10. Речові докази.

Слід засвоїти визначення речових доказів як предметів матеріального світу, які своїм існуванням, своїми якостями, властивостями, місцезнаходженням, іншими ознаками дають змогу встановити обставини, що мають значення для справи, а також порядок використання їх в судовому процесі. При дослідженні цього питання потребує з'ясування порядок подання цих доказів їх ознаки та особливості. Потребує з'ясування порядок огляду доказів за їх місцезнаходженням, огляд речових доказів, що швидко псуються, повернення речових доказів. та їх особливості.

11. Висновок експерта.

Дане питання передбачає знання підстав щодо подання до суду висновку експерта у галузі права. Слід звернути увагу на необхідність подання висновку експерта щодо застосування аналогії закону чи аналогії права, а також щодо змісту норм іноземного права. Необхідно також знати особливості оцінки висновку експерта у галузі права судом.

12. Забезпечення доказів.

Визначити порядок та підстави забезпечення доказів, вимоги до форми та змісту відповідної заяви, підстави подання клопотання про забезпечення доказів та порядок її розгляду відповідної заяви. Також слід звернути увагу на питання щодо відшкодування витрат, пов'язаних із забезпеченням доказів.

13. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні ситуаційні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

Під час розгляду справи Зарічним районним судом м. Суми за позовом громадянина Корюшко до ТОВ «Горобина» про відшкодування шкоди, завданої ушкодженням здоров'я внаслідок вживання неякісної горілки, позивачем було заявлено клопотання про призначення товарознавчої експертизи. Суд задовольнив клопотання позивача. При визначенні об'єкта експертизи виникла необхідність відбору експертних зразків.

Хто з учасників цивільного процесу повинен виконати вищеназвану функцію?

Завдання №2

Герасименко звернувся до місцевого Чугуївського міського суду Харківської області з позовом до Петрова про стягнення 50 000 грн., що були передані останньому за договором позики. В позовній заяві він вказав, що Петров є його родичем, він йому довіряв і тому не наполягав на видачі останнім розписки.

В судовому засіданні Герасименко заявив клопотання про прийняття і прослуховування аудіо запису, зробленого за допомогою смартфона в якості доказу договору позики. За словами Герасименко, на диктофоні була записана розмова про передачу грошей під час укладення угоди; Петров назвав конкретний термін повернення грошей.

Відповідач Петров позову не визнав та заперечував проти прослуховування звукозапису.

Як повинен діяти суддя? Дайте поняття судових доказів. Чи можливо розглядати звукозапис в якості доказу по справі? Розкрийте поняття належності доказів і допустимості доказів.

Завдання №3

До місцевого суду Дворічанського району Харківської області звернулась Резнікова Н. з позовом про виселення з сумісної державної квартири її колишнього чоловіка Резнікова А. В позовній заяві вона зазначила, що Резніков А. після розірвання шлюбу зловживає спиртними напоями, вчиняє бійки, за що тричі притягався до адміністративної відповідальності.

Визначте предмет доказування по цій справі. Які факти повинна довести кожна із сторін ?

Завдання №4

Підприємство звернулося з позовом до колишнього завідуючого складом Петрова про стягнення 5450 грн. недостачі, яку було виявлено в ході перевірки.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що недостача на

суму 3000 грн. дійсно має місце за результатами перевірки, але тільки лише з тієї причини, що комісія незаконно не прийняла до розгляду розхідних документів. Крім того, ряд документів на 2450 грн. підписано не ним, підписи на них підроблено.

Які факти повинна довести кожна сторона? Які засоби доказування можуть бути використані по цій справі?

Завдання №5

Тараненко взяла з камери схову готелю, де вона знаходилась на відпочинку, ювелірні прикраси та плаття для того, щоб надіти їх на святковий вечір. Після вечері вона прийшла у свій номер та виявила пропажу приготованих до вечора речей. Тараненко звернулася до директора готелю, але вкрадені речі знайти не вдалось.

Через тиждень Тараненко зажадала від директора готелю повернення вартості деяких речей. Директор відмовився, мотивуючи це тим, що готель не несе відповідальності за речі відпочиваючих. Оскільки Тараненко забрала речі із камери схову, то вона, на думку директора, і повинна нести всі збитки, пов'язанні з їх пропажею. Тараненко не погодилась з доводами директора готелю і звернулась з позовом до суду.

Визначте предмет доказування по цій справі. Які засоби доказування можуть бути використані по цій справі? Яке рішення має прийняти суд?

Завдання №7

Проаналізуйте ситуації та визначте, які необхідно подати докази для вирішення даних справ:

- 1) факту затоплення квартири на нижньому поверсі;
- 2) розміру шкоди, спричиненої лікуванням, що було пов'язано із тілесними ушкодженнями, набутими в результаті ДТП;
- 3) факту спільного проживання чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу;
- 4) відшкодування моральної шкоди, спричиненої розповсюдженням неправдивої інформації, яка принижує честь і гідність особи;
- 5) стягнення заборгованості за договором оренди житла.

Який процесуальний порядок надання доказів до суду?

Завдання №8

Савчук звернувся до Київського районного суду м. Харкова із позовом до Харківської міської ради про визнання права власності на самовільно зведену прибудову до квартири.

Визначте предмет доказування у цій справі. Які докази має подати Савчук у підтвердження своїх вимог?

Завдання № 9

Кузьміна на ринку Барабашово придбала джинси вартістю 1670 грн. відомої марки 32 розміру. Коли вона прийшла додому, то виявилось, що вони, зі слів членів родини, їй не личать. Їй сама Кузьміна це побачила, та зрозуміла, що у магазині дзеркало робило її більш стрункою. У протилежному випадку

вона б їх не купила.

Наступного дня Кузьміна пішла до магазину з вимогою про повернення грошей. Продавець та власник їй відмовили, сказавши, що треба було дивитись краще, що вона купує. Кузьміна звернулась до суду з метою захисту своїх прав.

Визначте, які докази має надати позивачка у підтвердження своїх вимог?

Завдання № 10

У результаті ДТП Марусевич були завдані тілесні ушкодження. За призначенням лікаря він повинен був окрім лікування дотримуватись певної дієти. Після видужання Марусевич звернувся до суду із позовом про відшкодування матеріальної шкоди з особи, винної у ДТП.

Визначте предмет доказування у даній справі. Які докази повинен надати позивач у підтвердження своїх вимог?

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 23 Позов. Відкриття провадження у справі

Практичне заняття за темою: Позов. Відкриття провадження у справі

Навчальна мета заняття є: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного законодавства та складання процесуальних документів шляхом вирішення ситуаційних завдань.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)
2 год. (заочна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Право на судовий захист. Поняття і сутність позовного провадження. Поняття позову та його елементи. Види позовів.
2. Пред'явлення позову. Позовна заява та її реквізити.
3. Право на судовий захист відповідача.
4. Мирова угода. Зміна позову. Відмова від позову. Визнання позову.
5. Забезпечення позову.
6. Відкриття провадження у справі. Підстави для відмови у відкритті провадження. Залишення позовної заяви без руху. Повернення заяви.

Література:

1. Васильєв С.В. Цивільний процес: підручник. Київ : Правова єдність: Алерта, 2019, с.209-249.
2. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2016, с.317-370. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/453> (дата звернення: 20.08.2021)
3. Цивільний процес : навчальний посібник / К. В. Гусаров та ін. Харків : Право, 2020, с.150-181.
4. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бигун, В. В. Баранкова та ін; за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011, с. 516-552.
5. Ізарова І. О., Ханік-Посполітак Р.Ю. Цивільний процес України : навчальний посібник / І. О. Ізарова, Р. Ю. Ханік-Посполітак. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Дакор, 2018, с.77-106.
6. Цивільний процес : навч. посіб. / [О. Г. Бортнік, О. Л. Зайцев, В. А. Кройтор та ін.] ; за заг. ред. В. А. Кройтора ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2022. – 336 с.
7. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, О. І. Антонюк, М. П. Апанасюк та інш.], за ред. Ю. М. Жорнокуя, Л. В. Красицької; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Право, 2017. – 808 с.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Право на судовий захист. Поняття і сутність позовного провадження. Поняття позову та його елементи. Види позовів.

При підготовці зазначеного питання необхідно чітко засвоїти поняття і сутність позовного провадження, його основні ознаки, предмет та основні процесуальні завдання, на виконання яких воно направлене. Слід виходити з того, що право на судовий захист є одним з найважливіших прав, що гарантовано Конституцією України. Позов - основний процесуальний засіб захисту порушеного або оспорюваного права.

Позов - один з найбільш складних інститутів цивільного процесуального права. Для того щоб зрозуміти сутність основних питань даного інституту необхідно пам'ятати, що є три види цивільного судочинства в складі цивільної процесуальної форми: позовне, наказне і окреме. Позовне провадження - основна форма захисту права, а позов - засіб порушення цієї форми судочинства. Відмінними рисами позовного провадження є наявність спору про право і сторін спору, між якими ведеться спір про право.

При підготовці до заняття слід звернути увагу на дискусійний характер багатьох понять теми, зокрема поняття позов, та на деякі класифікації позовів, в тому числі нові види позовів. Важливе значення має питання про елементи позову. При його вивченні необхідно засвоїти не тільки поняття позову, зміст кожного з елементів, але і зрозуміти значення елементів позову. Треба вміти розрізняти передумови права на пред'явлення позову і умови здійснення права на пред'явлення позову.

2. Пред'явлення позову. Позовна заява та її реквізити.

При розгляді даного питання слід виходити з того, що процесуальною формою позову є позовна заява, в якій позивач викладає свої вимоги щодо предмета спору та їх обґрунтування.

Позовна заява подається до суду в письмовій формі і підписується позивачем або його представником, або іншою особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи. Особливої уваги заслуговує вивчення вимог процесуального закону щодо змісту позовної заяви та переліку документів, що додаються до неї, оскільки їх недотримання спричиняє наслідки у вигляді залишення позовної заяви без руху (ст.175-177 ЦПК), а також положень ст.88 ЦПК щодо порядку та умов об'єднання в одній позовній заяві декількох вимог та їх роз'єднання.

3. Право на судовий захист відповідача.

При вивченні питання реалізації відповідачем права на судовий захист слід засвоїти засоби захисту відповідача проти пред'явленого до нього

позову. Слід виходити з того, що захист відповідача проти пред'явленого до нього позову може здійснюватися різними засобами, передбаченими законом. По-перше, в силу принципів змагальності та процесуальної рівноправності сторін у відповідача, як і у позивача є низка загальних процесуальних можливостей, що застосовуються сторонами в ході захисту: знайомитися з матеріалами справи, робити витяги з них, робити копії, подавати докази тощо. Відповідач, як і позивач, має право бути повідомлений про відкриття провадження у справі, про вимоги, що пред'явлені до нього.

По-друге, у відповідача є спеціальні засоби захисту, що кореспондують позову. До них відносяться заперечення проти позову і зустрічний позов.

Слід розібратися в сутності такого засобу захисту як заперечення відповідача та уяснити, які з них матеріально-правові, а які процесуальні, а також засвоїти вимоги ст.ст.178 та 180 ЦПК до відзиву та заперечень, що подаються відповідачем до суду.

Також уваги потребує визначення ролі і значення зустрічного позову як засобу захисту прав відповідача, засвоєння порядку та умов його пред'явлення відповідачем, вимоги закону щодо його форми і змісту (ст.ст. 193, 194 ЦПК). Слід враховувати, що зустрічний позов кореспондує первісному позову в цілому і є самостійним засобом захисту відповідача, при цьому задоволення зустрічного позову цілком або частково виключає задоволення первісного позову.

4. Мирова угода. Зміна позову. Відмова від позову. Визнання позову.

В даному питанні необхідно пам'ятати, що на рух справи можуть вплинути процесуальні дії сторін щодо розпорядження позовними засобами захисту права. Зокрема, позивач може змінити предмет чи підстави позову, розмір позовних вимог, відмовитися від позову; відповідач має право визнати позов повністю або частково; сторони мають право укласти мирову угоду. Зазначені дії сторін є проявом принципу диспозитивності цивільного процесуального права, згідно якого самі сторони визначають долю процесу шляхом розпорядження позовними засобами захисту права.

Згідно із ст. 49 ЦПК сторони користуються рівними процесуальними правами. Крім прав та обов'язків, визначених у ст.43 ЦПК:

1) позивач вправі відмовитися від позову (всіх або частини позовних вимог), відповідач має право визнати позов (всі або частину позовних вимог) на будь-якій стадії судового процесу;

2) позивач вправі збільшити або зменшити розмір позовних вимог до закінчення підготовчого засідання або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження;

3) відповідач має право подати зустрічний позов у строки, встановлені ЦПК.

Сторони можуть укласти мирову угоду на будь-якій стадії судового процесу.

Мирова угода – це цивільний процесуальний акт, яким припиняється

цивільно-правовий спір на основі взаємоузгодженої волі сторін шляхом визнання судом

Відповідно їх ст. 207 ЦПК мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок і має стосуватися лише прав та обов'язків сторін.

Засвоєнню підлягають вимоги цивільного процесуального законодавства щодо порядку реалізації сторонами розглядуваних процесуальних прав.

5. Забезпечення позову.

Приступаючи до вивчення інституту забезпечення позову, необхідно засвоїти, що забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист, або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду. Слід звернути увагу на те, що ст. 155 ЦПК закріплюється перелік заходів, що допускаються для забезпечення позову. Суд, який постановив ухвалу про забезпечення позову, має право замінити один вид забезпечення позову іншим, скасувати заходи щодо забезпечення позову як до винесення рішення, так і після нього.

В межах даного питання слід знати підстави для забезпечення позову, види забезпечення позову, вимоги до заяви про забезпечення позову та порядок виконання ухвали про забезпечення позову.

6. Відкриття провадження у справі. Підстави для відмови у відкритті провадження. Залишення позовної заяви без руху. Повернення заяви.

При вивченні питання відкриття провадження у справі слід звернути увагу на його практичний аспект, матеріально-правові та процесуальні наслідки відкриття провадження у справі, умови відкриття провадження у справі та його процесуальне оформлення.

Згідно зі статтею 187 ЦПК, за відсутності підстав для залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви чи відмови у відкритті провадження суд відкриває провадження у справі протягом п'яти днів з дня надходження позовної заяви або заяви про усунення недоліків, поданої в порядку, передбаченому статтею 185 ЦПК. Про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі суд постановляє ухвалу

Наслідки порушення цивільної справи в суді носять процесуальний, так і матеріально-правовий характер. Процесуально-правовими наслідками звернення до суду із заявою та її прийняття (відкриття провадження) є порушення цивільного процесу по даній справі; неможливість повторного звернення особи до суду з тією самою вимогою і з тих самих підстав. Матеріально-правовим наслідком порушення цивільної справи в суді є переривання строку позовної давності.

Вичерпний перелік підстав для відмови у відкритті провадження у цивільній справі закріплено в ст. 186 ЦПК. Про відмову у відкритті

провадження у справі постановляється ухвала не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви. Ухвалу про відмову у відкритті провадження у справі може бути оскаржено. У разі скасування цієї ухвали позовна заява вважається поданою в день первісного звернення до суду.

Постановлення такої ухвали перешкоджає повторному зверненню до суду з тим самим позовом, однак вона може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Відповідно до ст. 185 ЦПК суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог, встановлених законом, протягом п'яти днів з дня надходження до суду позовної заяви постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху. В ухвалі про залишення позовної заяви без руху зазначаються недоліки позовної заяви, спосіб і строк їх усунення, який не може перевищувати десяти днів з дня вручення ухвали про залишення позовної заяви без руху.

Якщо позивач відповідно до ухвали суду у встановлений строк виконає вимоги, визначені ст.ст. 175, 177 ЦПК, сплатить суму судового збору, позовна заява вважається поданою в день первісного її подання до суду. Якщо позивач не усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, заява вважається неподаною і повертається позивачеві.

Крім цього, ч.4 ст. 185 ЦПК передбачено вичерпний перелік підстав повернення судом позовної заяви. Про повернення позовної заяви суд постановляє ухвалу. Ухвалу про повернення позовної заяви може бути оскаржено. У разі скасування ухвали про повернення позовної заяви та направлення справи для продовження розгляду суд не має права повторно повертати позовну заяву.

Повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню із заявою до суду, якщо перестануть існувати обставини, що стали підставою для повернення заяви.

7. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення практичного заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

Проаналізуйте наведені позови, визначте їх вид і елементи. При визначенні підстав позову вкажіть норми права, що регулюють цей вид правовідносин і відповідні пункти постанов Пленуму Верховного Суду України, якщо в них містяться роз'яснення, що відносяться до справи. Після цього визначте факти і обставини, існування яких необхідно з'ясувати в судовому засіданні.

1. Поліна – працівник дитячого садку – була звільнена за п.3 ст. 41 КЗпП України (вчинення працівником, який виконує виховні функції, аморального проступку, несумісного з продовженням даної роботи). Поліна звернулася в суд з позовом про її поновлення на роботі і стягнення заробітної плати за час

вимушеного прогулу, мотивуючи свою вимогу тим, що аморального проступку (лайка з завгоспом в присутності дітей) вона не коїла. Звільнення, на її думку, викликане неприязним ставленням до неї завідуючої дитячим садком. Поліна не раз зверталася до прокуратури в зв'язку з розкраданням продуктів та іншими порушеннями в роботі завідуючої. Крім цього, її питання не розглядалося на засіданні профкому.

2. Гр. Борисова звернулася в суд з позовом до колишнього чоловіка гр. Борисова з проханням визнати за нею право власності на автомобіль «Mazda». При цьому вона вказала на те, що хоч автомобіль і було куплено в період шлюбу з відповідачем, але не на спільні кошти. Так, 500 тис. грн. була надана їй матір'ю, а 120 тис. грн. були взяті в борг у тітки відповідача. Цей борг був виплачений особисто нею з коштів, які вона отримала в спадщину після вступу в шлюб з Борисовим.

3. Кравченко у якості законного представника звернулася із позовом в інтересах свого сина 7 років до Костенко, опікуна малолітнього, який купив у сина Кравченко музикальний центр з їх дому за 470 грн. Костенко відмовився повертати майно, та Кравченко, вважаючи, що права її та її сина порушені, вирішила звернутись із позовом до суду.

Завдання №2

Морозова звернулася в суд з позовом до Вазова про захист авторського права, мотивуючи це тим, що відповідач, який працював редактором газети, опублікував її статтю, але при цьому змінив без її відома назву статті, виключив частину авторського тексту і доповнив статтю своїм текстом.

Визначте вид позову, його предмет і підставу. Чи вірно визначений позивачем відповідач по цій справі?

Завдання №3

Лесков перебував у шлюбі з Лесковою, від якого є четверо дітей: три доньки і син. В 2015 р. шлюб було розірвано. Рішенням суду з Лескова (за його згодою) на користь Лескової були стягнуті аліменти на всіх чотирьох дітей в розмірі половини заробітку. Лесков звернувся з позовом до суду про зменшення розміру аліментів, оскільки син став проживати з ним.

Складіть проект позову.

Визначте предмет і підстави позову. До якого виду належить цей позов?

Завдання №4

Умовами трудового договору, укладеного між Задихайлом і ПАТ «Спецавтоматика» було передбачено, що він приймається на посаду менеджера відділу збуту. Поряд з іншими умовами встановлювалось, що оплата його праці буде здійснюватися щомісячно в розмірі трьох відсотків від реалізованої ним продукції.

Після закінчення місяця головний бухгалтер відмовився підписати документ про оплату праці в такому розмірі, мотивуючи це тим, що тарифною

угодою, що діє на підприємстві, передбачена оплата праці працівників за місячними окладами у відповідних розмірах. Оплата праці менеджера відділу збуту встановлена у розмірі 5800–5950 грн. Розрахована Задихайлом сума 10500 грн. значно перевищує цей розмір. Задихайло звернувся до суду з заявою про стягнення обумовленої договором суми. Суд повернув заяву позивачеві, мотивуючи це тим, що спочатку йому потрібно звернутись до КТС.

Чи правильні дії судді ?

Визначте передумови права на пред'явлення позову.

Завдання №5

Назарова пред'явила в суд позов до Назарова про стягнення аліментів на утримання дитини. Відповідач під час судового засідання пред'явив зустрічний позов про відібрання дитини і про розподіл спільно нажитого майна. Суд прийняв зустрічний позов, мотивуючи це тим, що основний і зустрічний позов взаємопов'язані.

Чи правильно вчинив суд? Визначте умови пред'явлення і прийняття зустрічного позову. Складіть проекти первісного і зустрічного позовів.

Завдання №6

До якого виду позовів належать:

- позов про поновлення на роботі;
- позов про розірвання шлюбу та поділ сумісно нажитого майна;
- позов про зміну договору житлового найму;
- позов про визнання недійсним договору купівлі-продажу;
- позов про визнання права на житлову площу;
- позов про витребування майна із чужого незаконного володіння;
- позов про виключення майна з-під арешту.

Завдання №7

До місцевого суду Шевченківського району м. Харкова звернувся гр. Петренко Микола Іванович, що мешкає в м. Харкові по пр. Перемоги, буд. 135, кв.18, з позовною заявою про стягнення збитків, заподіяних його майну 18 грудня 2015 р. внаслідок затоплення його квартири сусідом – Нестеренко Олегом Васильовичем, що мешкає у тому ж будинку в кв. 22, поверхом вище.

До позовної заяви він додав акт ЖЕД, згідно якого матеріальні збитки, заподіяні його майну, складають 100800 грн.

Складіть позовну заяву.

Завдання №8

Васін звернувся до Васіної про розірвання шлюбу та поділ майна, що є спільною сумісною власністю. Ухвалою суду зазначену заяву було залишено без руху у зв'язку із об'єднанням неоднорідних позовних вимог і надано строк на усунення недоліків.

Чи правильні дії судді? Яким способом Васін може надалі захистити

свої права?

Завдання №9

При звільненні працівника цеху № 3 ВО «Завод ім. Малишева» у зв'язку з закінченням строку договору, виник спір між Симоненко і керівником підприємства про сплату компенсації за невикористану відпустку. Симоненку було відмовлено у сплаті компенсації на тій підставі, що він був прийнятий на роботу на 1 місяць, тому він вважається тимчасовим працівником, якому відпустка не надається.

У зв'язку з цим Симоненко звернувся з позовною заявою про сплату компенсації до суду. Суд відмовив Симоненку у відкритті провадження на тій підставі, що такий спір розглядає КТС.

Чи правильно діяв суд? За яких підстав суд відмовляє у відкритті провадження у справі?

Завдання №10

Зосімов працював машиністом тепловозу на Південній залізниці. У порядку дисциплінарного стягнення він був переведений на іншу роботу, не пов'язану з рухом поїздів. Зосімов відмовився виконати наказ і був звільнений. Тоді він звернувся до суду з позовом про поновлення на роботі. Суд повернув позовну заяву, мотивуючи це тим, що позивач не вказав юридичної адреси відповідача і не сплатив судовий збір.

Чи правильно діяв суддя?

Завдання №11

Назаренко та інші пред'явили до Київського заводу «Укркабель», виконкому Шевченківської районної Ради народних депутатів м. Києва та до Нечипоренко позов про визнання недійсним ордера, виданого останньому, і надання їм житлового приміщення, що звільнилося.

Позивачі зазначили, що їх сім'я із п'яти осіб у загальній квартирі займає дві кімнати житловою площею 31,9 кв. м. У цій же квартирі звільнилося дві кімнати площею 27,6 кв. м. Усі ці кімнати раніше складали одну чотирикімнатну квартиру, однак мешканці, які в ній раніше проживали, самовільно, всупереч будівельним правилам та санітарним нормам, переобладнали її на дві ізольовані квартири. Оскільки завод «Укркабель», на балансі якого перебуває будинок, відмовив у приєднанні звільнених кімнат, а виконком Шевченківської районної Ради за рішенням адміністрації та профкому заводу видав ордер на їх заселення сім'ї Нечипоренко, позивачі просили задовольнити їх вимоги.

Суддя повернув позовну заяву, посилаючись на те, що позивачами не подано доказів з приводу того, що вони можуть претендувати на зайняття звільнених двох кімнат.

Чи правильно діяв суд? Вкажіть підстави залишення заяви без руху та повернення заяви.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 28. Виконання судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб). Судовий контроль за виконанням судових рішень. Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні.

Практичне заняття за темою: Виконання судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб). Судовий контроль за виконанням судових рішень. Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні.

Навчальна мета заняття є: формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм цивільного процесуального законодавства та складання процесуальних документів шляхом вирішення ситуаційних завдань.

Кількість годин: 2 год. (денна форма навчання)

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб). Рішення суду, що звертаються до примусового виконання і виконавчі документи.
2. Повноваження суду, щодо питань виконавчого провадження.
3. Поворот виконання судових рішень.
4. Судовий контроль за виконанням судового рішення.
5. Визнання і виконання в Україні рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів. Міжнародна правова допомога у цивільних справах.

Література:

1. Васильєв С.В. Цивільний процес : підручник. Київ : Правова єдність: Алерта, 2019, с.409-432.
2. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. – Львів: ЛьвДУВС, 2016, с.635-667.
3. Цивільний процес : навчальний посібник / К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов [та ін.]. Харків : Право, 2018, с.317-349.
4. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бигун, В. В. Баранкова та ін; за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011, с. 940-1024.
5. Ізарова І. О., Ханік-Посполітак Р.Ю. Цивільний процес України : навчальний посібник / І. О. Ізарова, Р. Ю. Ханік-Посполітак. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Дакор, 2018, с.174-193.
6. Цивільний процес : навч. посіб. / [О. Г. Бортнік, О. Л. Зайцев, В. А. Кройтор та ін.] ; за заг. ред. В. А. Кройтора ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2022. – 336 с.
7. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, О. І. Антонюк, М. П. Апанасюк та інш.], за ред. Ю. М. Жорнокуя, Л. В. Красицької; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків :

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Загальна характеристика примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб). Рішення суду, що звертаються до примусового виконання і виконавчі документи.

При вивченні даного питання слід виходити з того, що судові рішення, що набрали законної сили (а у випадках негайного виконання - і ті, що не набрали законної сили), мають виконуватися зобов'язаною особою. Якщо судовий акт не виконується добровільно, особа, на користь якої він ухвалений, має право звернутися до суду із заявою про видачу виконавчого документа на примусове виконання.

Вивчення питань організації та здійснення виконання судових рішень у цивільних справах має важливе значення. Виконавче провадження являє собою встановлений законом порядок примусової реалізації актів юрисдикційних органів, що має на меті забезпечення реального захисту порушених чи оспорюваних прав або охоронюваних законом інтересів особи.

Необхідно засвоїти, що відповідно до ст. 1 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) покладається на органи державної виконавчої служби та у визначених Законом України «Про виконавче провадження» випадках - на приватних виконавців.

В даному питанні з'ясуванню підлягають і виконавчі документи та рішення судів та інших юрисдикційних органів, що є підставами для проведення виконавчих дій. Слід виходити з того, що відповідно до ст. 3 Закону «Про виконавче провадження» підлягають примусовому виконанню рішення на підставі таких виконавчих документів:

1) виконавчих листів та наказів, що видаються судами у передбачених законом випадках на підставі судових рішень, рішень третейського суду, рішень міжнародного комерційного арбітражу, рішень іноземних судів та на інших підставах, визначених законом або міжнародним договором України;

2) судові накази;

3) ухвали, постанови судів у цивільних, господарських, адміністративних справах, справах про адміністративні правопорушення, кримінальних провадженнях у випадках, передбачених законом;

4) виконавчі написи нотаріусів;

5) посвідчення комісій по трудових спорах, що видаються на підставі відповідних рішень таких комісій;

6) постанови державних виконавців про стягнення виконавчого збору, постанови державних виконавців чи приватних виконавців про стягнення витрат виконавчого провадження, про накладення штрафу, постанови приватних виконавців про стягнення основної винагороди;

7) постанови органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;

8) рішення інших державних органів та рішень Національного банку України, які законом визнані виконавчими документами;

9) рішення Європейського суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених законодавством, а також рішення інших міжнародних юрисдикційних органів у випадках, передбачених міжнародним договором України;

10) рішення (постанови) суб'єктів державного фінансового моніторингу (їх уповноважених посадових осіб), якщо їх виконання за законом покладено на органи та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень.

Виконавчими документами є виконавчий лист, судовий наказ, а у випадках передбачених ЦПК, - ухвала суду.

Необхідно звернути увагу на норми законодавства, що визначають підстави виконання і виконавчі документи, порядок видачі виконавчих документів, порядок та строки їх пред'явлення до виконання, а також на законодавче регулювання питань давності виконання.

2. Повноваження суду щодо питань виконавчого провадження.

При підготовці даного питання необхідно ознайомитися з положеннями Закону України «Про виконавче провадження» та порівняти їх з положеннями ЦПК України, що регулюють аналогічні питання, детально дослідити процесуальний порядок вирішення окремих процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень.

3. Поворот виконання судових рішень.

При вивченні даного питання необхідно засвоїти, що питання про поворот виконання судового рішення вирішується:

- судом апеляційної чи касаційної інстанції, якщо, скасувавши рішення (визнавши його нечинним), він: закриває провадження у справі; залишає позов без розгляду; відмовляє в позові повністю; задовольняє позовні вимоги в меншому розмірі;

- судом, що здійснює новий розгляд справи, в якій рішення після його виконання скасовано і справу повернуто на новий розгляд, якщо суд під час нового розгляду справи закриває провадження у справі; залишає позов без розгляду; відмовляє в позові повністю; або задовольняє позовні вимоги в меншому розмірі;

- судом, що здійснює перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, якщо він закриває провадження у справі; залишає

позов без розгляду; відмовляє в позові повністю; задовольняє позовні вимоги в меншому розмірі.

Питання про поворот виконання рішення суд вирішує за наявності відповідної заяви сторони.

Якщо питання про поворот виконання рішення не було вирішено судами у вищезазначених випадках, заява відповідача про поворот виконання рішення розглядається судом, який розглядав справу як суд першої інстанції. Заява про поворот виконання може бути подана протягом одного року з дня ухвалення відповідного рішення суду апеляційної чи касаційної інстанції або з дня ухвалення рішення при новому розгляді справи.

Окрему увагу слід приділити з'ясуванню особливості здійснення повороту виконання судових рішень в окремих категоріях цивільних справ (ст.445 ЦПК.)

4. Судовий контроль за виконанням судового рішення.

Окремому вивченню підлягає проблема захисту прав учасників виконавчого провадження. Слід виходити з того, що сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленного відповідно до ЦПК, порушено їхні права чи свободи.

Необхідно засвоїти передбачений цивільним процесуальним законодавством порядок оскарження дій чи бездіяльності судового виконавця (ст.447-453 ЦПК).

5. Визнання і виконання в Україні рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів. Міжнародна правова допомога у цивільних справах.

Проблеми міжнародного цивільного процесу мають важливе значення. Наявність матеріально-правових відносин за участю іноземного елемента вимагають вивчення питань, пов'язаних з міжнародною підсудністю, наданням правової допомоги, визнанням виконання рішень іноземних судів з тим, щоб в спірних ситуаціях не виникало проблем процесуального характеру.

У разі, коли суд, який розглядає справу в одній державі стикається з необхідністю здійснення окремих процесуальних дій в іншій державі, виникає питання про надання правової допомоги. Положення, що стосуються виконання судових доручень, містяться як в ЦПК, так і в міжнародних договорах, в тому числі укладених в рамках Співдружності Незалежних Держав. Необхідно розглянути питання, що стосуються порядку передачі судових доручень, вимог до їх змісту і форми, порядку виконання.

За загальним правилом, акти юрисдикційних органів держави мають територіальний характер дії, їх юридична сила обмежена територією цієї держави. Юридичну силу в іншій державі вони набувають лише в тому випадку, якщо вона в певній формі дасть на це свою згоду. Слід вивчити питання, що стосуються передбачених цивільним процесуальним законодавством умов та порядку визнання та виконання рішень іноземних судів, а також міжнародних комерційних арбітражів.

6. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором

викладача, який здійснює проведення практичного заняття.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

Рішенням місцевого суду було задоволено позов Петренка до Салтівського вузлу зв'язку м. Харкова про повернення незаконно стягнутих коштів за користування міським телефонним зв'язком. Рішення суду набрало законної сили, та по ньому було видано виконавчий лист.

Виконуючи рішення суду, державний виконавець направив листа начальнику Салтівського вузлу зв'язку з пропозицією виконати рішення суду добровільно, на який одержав відповідь, що вже після набрання рішенням законної сили, Салтівський вузол зв'язку реорганізовано в структурний підрозділ Харківської дирекції «Укртелекому», тому виконання рішення в його компетенцію не входить.

Як повинен діяти державний виконавець, щоб виконати рішення суду?

Завдання №2

Державний виконавець відмовився прийняти від стягувачів два виконавчих листа, тому що:

а) на стягнення аліментів та на стягнення судового збору з відповідача було видано один виконавчий лист;

б) на поновлення на роботі та стягнення з відповідача (фабрики) заробітної плати за час вимушеного прогулу також було видано один виконавчий лист.

Чи правильно діяв державний виконавець?

Завдання №3

Державному виконавцю стало відомо, що боржники Семенови кожного дня до 21 години знаходяться на роботі (працюють в іншому місті), застати їх вдома можна тільки пізно ввечері або в неділю, але в неділю вони часто виїжджають на прогулянки за місто.

Коли і як можна виконати рішення суду, за яким Семенови повинні відремонтувати тин у сусідів Іванових та передати їм швацьку машинку?

Завдання №4

Рішенням Дзержинського районного суду м. Харкова від 12.04.2018 р. за позовом про відшкодування шкоди внаслідок ДТП було ухвалено стягнути на користь позивача 91 000 грн. Рішення набрало законної сили і було відкрито виконавче провадження, під час якого сторони вирішили укласти мирову угоду, за умовами якої за рахунок частини грошей боржник зобов'язується передати автомобільний причеп.

Чи можливе укладення мирової угоди під час виконавчого провадження і за таких умов? Які процесуальні наслідки має мирова угода, яка укладена поза процедурою виконавчого провадження?

Завдання №5

Тараненко звернувся до місцевого суду з позовом до громадянина Німеччини гр. Луєра з вимогою відшкодувати матеріальну і моральну шкоду, завдану йому під час автомобільної аварії. В аварії, згідно висновку патрульної поліції, винуватий був гр. Луєр. Луєр у заперечення проти позовної вимоги Тараненка заявив, що є громадянином іноземної держави, хоча і проживає в місті Харкові. Тому гр. Луєр висунув вимогу про розгляд даної справи за законами Німеччини.

Чи правий громадянин Луєр? Які процесуальні права та обов'язки мають іноземні особи в цивільному процесі?

Завдання № 6.

Місцевий Київський районний суд м. Харків отримав доручення про допит свідка по цивільній справі, порушеній в Республіці Польщі. Перед Київським судом м. Харків поставили питання:

а) чи передбачено виконання таких судових доручень міжнародними договорами;

б) цивільним процесуальним законодавством якої держави слід керуватися в ході виконання даного доручення?

Вирішіть ці питання.

Завдання № 7.

В місцевий суд України надійшло клопотання щодо вирішення питання про примусове виконання рішення одного із судів об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії. Зазначеним рішенням був задоволений позов громадянина об'єднаного Королівства до громадянина України про стягнення п'яти тисяч фунтів стерлінгів в якості відшкодування шкоди, спричиненої майну. При дослідженні доданих до клопотання документів місцевий суд з'ясував, що в документах відсутні докази повідомлення українського громадянина про час і місце розгляду справи в суді об'єднаного Королівства.

Як повинен діяти в цьому випадку суд? Який порядок визнання і примусового виконання рішень іноземних судів в Україні?

Завдання № 8.

Громадянин Німеччини Штюрмер працював у будівельній компанії на Полтавщині. В результаті дорожньо-транспортної пригоди, що сталася з вини водія державного українського аграрно-промислового концерну «Перевесло», Штюрмер отримав тяжку травму, і пред'явив позов про відшкодування шкоди, спричиненої його здоров'ю.

У прийнятті позовної заяви йому було відмовлено на тій підставі, що між Німеччиною та Україною немає договору про надання правової допомоги у цивільних, сімейних та кримінальних справах.

Чи правильні дії суду?

Завдання № 9.

До місцевого Крюківського районного суду м. Кременчук Полтавської області надійшло судове доручення від Ферентійського суду Італії з проханням провести допит громадянина Мирончика С.А., який є свідком дорожньо-транспортної пригоди, що сталася на Віа Консоляре в Італії 12 травня 2017 року. Доручення було складено на італійській мові і містило вимогу провести допит свідка і оформити процесуальні документи відповідно до італійського процесуального законодавства.

Як повинен діяти суд України? Який порядок надання і виконання судових доручень?

Завдання № 10.

Визначте підсудність наступних категорій справ:

а) за позовом гр. Італії Петро Буонокоре до українського гр. Івана Бутейка про визнання права власності на нерухоме майно, що знаходиться на території України;

б) за позовом гр. України Сергія Романюка до гр. Швеції Бріти Акерблом про визнання недійсним договору купівлі-продажу, укладеного на території України;

в) за позовом українського громадянина до іншого українського гр., що постійно мешкає у США, при цьому останнім відомим місцем проживання відповідача в Україні було м. Харків, а також відповідач має нерухоме майно в м. Лозова Харківської області.

Завдання № 11.

Хаммер, який є громадянином Ізраїлю і постійно там проживає, порушив справу про розірвання шлюбу з Шарапенко, громадянкою України, яка проживає в м. Харків. Між подружжям також виник спір про розподіл спільно нажитого у шлюбі майна: дачі, автомашини, гаражу.

Вирішіть процесуальні питання, що виникли при цьому.

ІІІ. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

3.Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

3.1. Рекомендована література

3.1.1. Основна

1. Васильєв, С.В. Цивільний процес: підручник. Київ: Правова єдність: Алерта, 2019. 505 с.
2. Курс цивільного процесу: підручник / В. А. Бигун та ін; за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. 1352 с.
3. Складання процесуальних документів з цивільних справ : навч. посіб. / уклад.: С.О. Котенко, В.А. Кройтор, О.І. Сліпченко. Х. : КСІЛОН, 2012. 146 с.
4. Цивільне право: підручник: у 2 ч. Ч. 2. / за заг. ред. В.А. Кройтора та Є.О. Мічуріна. Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2013. 816 с.
5. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч. 2. Особлива / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 996 с.
6. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. Ч. 1. Загальна / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
7. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / О.Є. Аврамова та ін. Київ: Ліра-К, 2016. 1022 с.
8. Цивільне право України: навчальний посібник: у 2 ч. Ч.1 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О.Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 384 с.
9. Цивільне право України: навчальний посібник: у 2 ч. Ч.2 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О.Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 352 с.
10. Цивільне право. Частина 1: навч. посіб. для підготовки до державного іспиту / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора та канд. юрид. наук, доц. О.Є Кухарєва. Х.: Золота миля, 2013. 400 с.
11. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 2: навч. посіб. для підготовки до державного іспиту / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В.А. Кройтора та канд. юрид. наук, доц. О.Є Кухарєва. Харків: Диса плюс, 2015. 372 с.
12. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. 5-те вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 1173 с.
13. Цивільне право України. Загальна частина : підручник за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. 5-те вид., стер. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 973 с.

14. Цивільне право України. Частина перша : посіб. для підгот. до іспитів / В. І. Борисова, К. Ю. Іванова, Б. П. Карнаух, Ю. Є. Ходико ; за заг. ред. В. І. Борисової. – Харків : Право, 2019. 248 с.
15. Цивільне право України. Частина друга : посіб. для підгот. до іспитів / В. І. Борисова, К. Ю. Іванова, Б. П. Карнаух, Ю. Є. Ходико ; за заг. ред. В. І. Борисової. – Харків : Право, 2019. 242 с.
16. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : монографія / В.В. Комаров та ін. Харків: Право, 2016. 847 с.
17. Цивільний процес: навч. посіб. / К. В. Гусаров та ін. Харків: Право, 2020. 388 с.
18. Цивільний процес : навч. посіб. / [О. Г. Бортнік, О. Л. Зайцев, В. А. Кройтор та ін.] ; за заг. ред. В. А. Кройтора ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2022. – 336 с.
19. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, О. І. Антонюк, М. П. Апанасюк та інш.], за ред. Ю. М. Жорнокуя, Л. В. Красицької; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Право, 2017. – 808 с.

3.1.2 Допоміжна

1. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / За ред. О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1199 с.
2. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / За ред. О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 891 с.
3. Ізарова І. О. Науково-практичний коментар до цивільного процесуального законодавства Європейського Союзу: перші загальноєвропейські процедури розгляду і вирішення цивільних та комерційних справ транскордонного характеру — видачі Європейського судового наказу й вирішення дрібних спорів. Частина 1 / І. О. Ізарова ; пер. з англ. І. О. Ізарової, А. В. Сизової. Київ: ВД «Дакор», 2016. 308 с.
4. Ізарова І. О., Ханик-Посполітак Р.Ю. Цивільний процес України : навчальний посібник / І. О. Ізарова, Р. Ю. Ханик-Посполітак. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Дакор, 2018. 275 с.
5. Кройтор В.А. Принципи цивільного судочинства та їх система: проблеми сучасної теорії і практики: монографія. Харків: Право, 2020. 671 с.
6. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. – Вид. 5-те, перероб. – Харків : Право, 2018. – 232 с.
7. Мічурін Є.О., Шишка О.Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч.2. Вид. 5-те, перероб. Харків: Право, 2018. 222 с.
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. Том 1 / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 752 с.

9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. Том 2 / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 1048 с.

10. Питання цивільного права та процесу в практиці діяльності органів внутрішніх справ : монографія / за заг. ред. В.А. Кройтора. Харків: Золота миля, 2013. 148 с.

11. Порівняльний цивільний процес: навчально-методичний посібник / Т. В. Заварза, С. М. Бєрвено, Л. В. Новікова, К. М. Тоцька. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 156 с. URL: <https://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2018-928/Zavarza.pdf> (дата звернення: 20.08.2023)

12. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С.О. Сліпченко та ін.; за ред. Ю.М. Жорнокуя та Л.В. Красицької. Харків: Право, 2017. 808 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 20.08.2023)

13. Терещук Г.А. Цивільне право. Конспект лекцій. Луцьк: ЛНТУ, 2017. - 267 с. URL: http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/civilne_pravo_lekciyi.pdf (дата звернення: 20.08.2023)

14. Цивільний процес України: підручник / за ред. В. О. Кучера. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. 768 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/453> (дата звернення: 20.08.2023)

15. Цивільно-процесуальні документи у наказному та окремому провадженнях (зразки оформлення) : навч.-метод. посіб. / за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 191 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3035> (дата звернення: 20.08.2021)

16. Цивільно-процесуальні документи у позовному провадженні (зразки оформлення) : навч.-метод. посіб. / Р.Я. Демків та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 212 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2629> (дата звернення: 20.08.2023)

17. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy_1_Navch%20posib_Kroitro_Kukhariev_Tkalych_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 20.08.2023)

18. Парасюк М.В., Парасюк В.М., Грабар Н.М. Цивільне право України (загальна частина) (у схемах та таблицях): навч. посіб. Львів : Растр-7, 2020. 364 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3289> (дата звернення: 20.08.2023)

19. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / Резворович К. Р. та ін. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 295 с. URL:

<http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf> (дата звернення: 20.08.2023)

20. Цивільне право України: підручник: в 2 т. Т. 1 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/452> (дата звернення: 20.08.2023).

21. Цивільне право України: підручник: в 2 т. Т. 2 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 428 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/452> (дата звернення: 20.08.2023).

22. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник: Практикум / за ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).

23. Цивільний процес (загальна частина) : навч. посібник. 2-е вид., доп. і перероб. / кол. авт. ; кер. авт. кол. к.ю.н., доц. А.В. Коваленко. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 192 с URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/511/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).

24. Цивільний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар / за заг. ред. д.ю.н., професора, академіка Академії наук вищої школи України М. М. Ясинка. Київ: Правова єдність: Алерта, 2020. 809 с.

3.2. Інформаційні ресурси

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Верховний Суд <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
2. Верховна Рада України <http://zakon.rada.gov.ua/laws>
3. Касаційний цивільний суд
https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/kas_cil/
4. Судова влада України <https://court.gov.ua/>
5. Єдиний державний реєстр судових рішень <http://reyestr.court.gov.ua/>
6. Рішення Європейського Суду з прав людини
https://minjust.gov.ua/cat_9329
7. Міністерство юстиції України <https://minjust.gov.ua/>
<https://minjust.gov.ua/>

3.3. Нормативно-правові акти. Судова практика

1. Конституція України. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997. Дата оновлення: 02.10.2013 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 20.08.2023).
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV Дата оновлення: 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
6. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
7. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III Дата оновлення: 20.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
8. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
9. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI. Дата оновлення: 27.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
10. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину не законними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 № 266/94-ВР. Дата оновлення: 10.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
11. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
12. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
13. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. Дата оновлення: 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 20.08.2023).
14. Про виконання рішень та застосування практики Європейського

суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. Дата оновлення: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 20.08.2023).

15. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. Дата оновлення: 29.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 29.08.2023).

16. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 № 1701-IV. Дата оновлення: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15> (дата звернення: 20.08.2023).

17. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (дата звернення: 20.08.2023).

18. Дайджести судової практики Великої Палати Верховного Суду. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/analiz/>

19. Огляди судової практики касаційних судів. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/analiz/>